

ΣΟΦΙΑ ΘΕΑΚΟΥ
ΕΠΙΒΛΕΨΗ: ΔΙΜΕΛΛΗ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

Οι επιπτώσεις του
μαζικού τουρισμού
στο τοπίο
της Μυκόνου

ΠΟΛΥΤΕΧΝΕΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
Σχολή Αρχιτεκτόνων μηχανικών

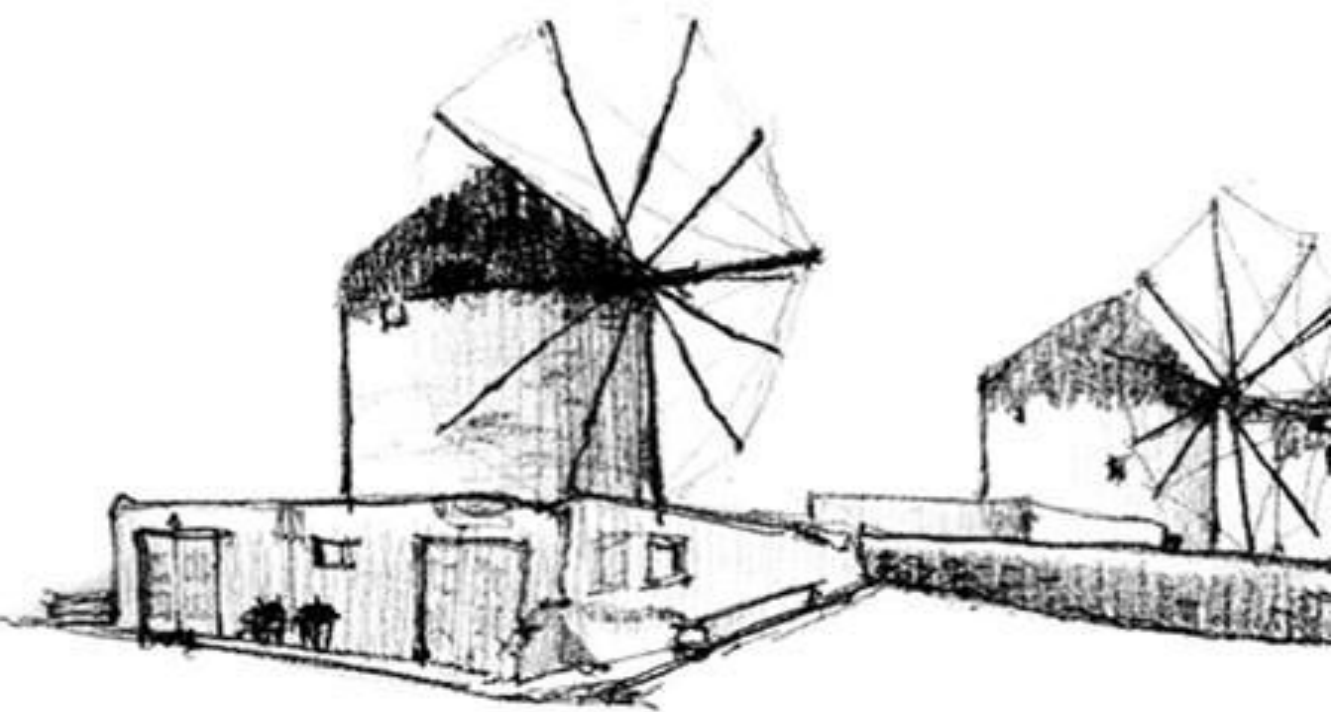
Ερευνητική εργασία

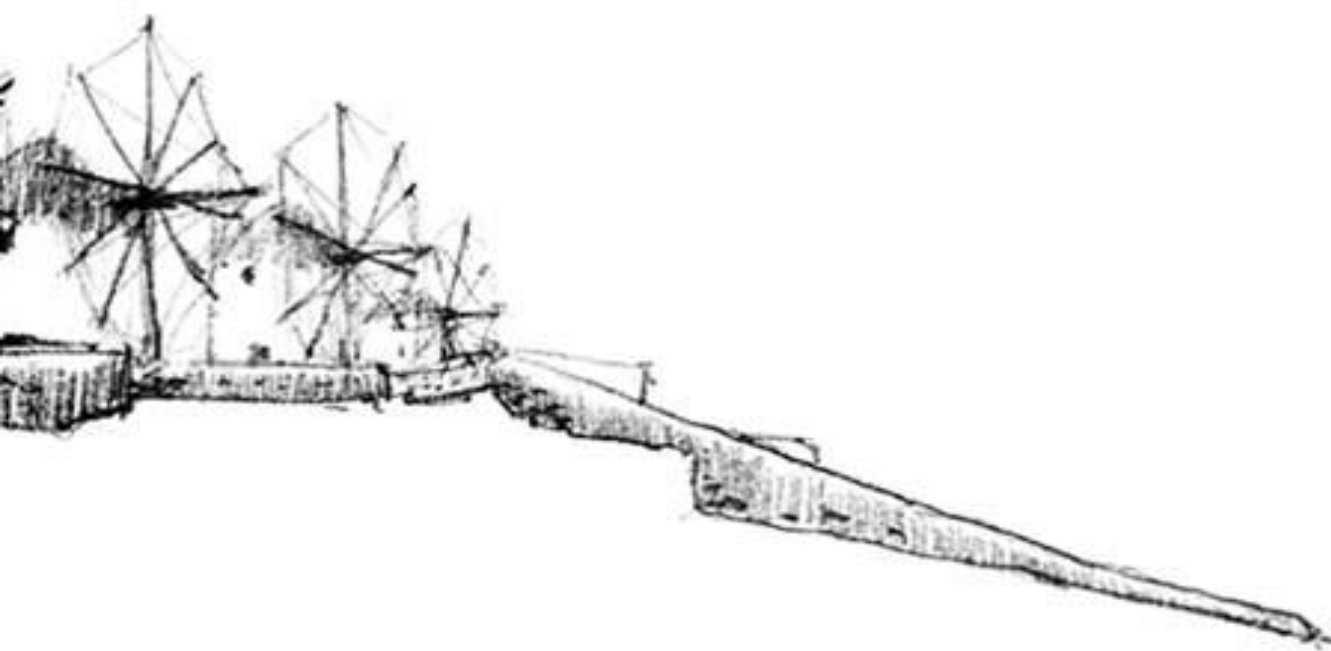
Οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στο τοπίο της Μυκόνου

Συγγραφή: **Σοφία Θεάκου**

Επίβλεψη: **Διμέλλη Δέσποινα**

Ημερομηνία: **Νοέμβριος 2022**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ενότητα 1. Εισαγωγή

- 1.1 Εισαγωγή
- 1.2 Περίληψη-Abstract
- 1.3 Σκοπός εργασίας - Μεθοδολογική προσέγγιση
- 1.4 Βασικοί Ορισμοί
- 1.5 Γενικά χαρακτηριστικά

Ενότητα 2. Η ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη του νοτιοδυτικού τμήματος της Μυκόνου

- 2.1 Οι απαρχές του οικισμού της Μυκόνου πριν την εμφάνιση του τουρισμού
- 2.2 Δεκαετίες 50' - 60': Το κοσμικό νησί και τα μεγάλα έργα
- 2.3 Δεκαετίες '70 - '90: Η "Χρυσή" Εποχή
- 2.4 21ος αιώνας: Η παρακμή και η μορφή του νησιού έως και σήμερα
 - 2.4.1 Περιοχή Μπαλτάς - "Φάρος"
 - 2.4.2 Περιοχή του Τούρλου
 - 2.4.3 Περιοχή της Χώρας
 - 2.4.4 Περιοχή Ορνός
 - 2.4.5 Περιοχή Ψαρού - Πλατύς Γιαλός
 - 2.4.6 Η παρακμάζουσα εικόνα
- 2.5 Εξέταση της διαχρονικής εξέλιξης της χωρικής ανάπτυξης των υποδομών τουρισμού

Ενότητα 3. Συμπεράσματα

Ενότητα 4. Βιβλιογραφία - Πηγές

Το νησί της Μυκόνου τα τελευταία χρόνια αποτελεί σημείο αναφοράς για την οικογένειά μου, καθώς την τελευταία δεκαετία εργαζόμαστε και κατοικούμε ένα μεγάλο μέρος του χρόνου εκεί. Μέσα σε αυτά τα χρόνια είχα την ευκαιρία να γνωρίσω αυτόν τον τόπο καλύτερα και να μου δημιουργηθούν προβληματισμοί σχετικά με τον έντονο τουριστικό χαρακτήρα που έχει διαμορφωθεί. Με εντυπωσίασε πως δεν είναι ξεκάθαρες και γνωστές, στο ευρύ κοινό, οι χρονικές στιγμές και τα γεγονότα, τα οποία στάθηκαν σταθμός στην ιστορία του και ανέδειξαν αυτό το νησί παγκοσμίως. Μου προκάλεσε το ενδιαφέρον ο τρόπος με τον οποίο φιλοξενεί ανθρώπους με μεγάλη οικονομική επιφάνεια, ενώ παράλληλα έχει καταφέρει να διατηρήσει τον παραδοσιακό του χαρακτήρα παρά τις μεγάλες μεταβολές που έχουν συμβεί στο δομημένο περιβάλλον του. Δυστυχώς, όμως, μπορεί εύκολα να αντιληφθεί κάποιος ότι πλέον οι ήδη υπάρχουσες τουριστικές υποδομές δεν επαρκούν για τον αριθμό των επισκεπτών που δέχεται κάθε χρόνο, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα την πολύ πυκνή δόμηση σε άλλοτε φυσικές περιοχές και το μη ανανεωμένο οδικό δίκτυο.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1

Εισαγωγή

Η παρούσα ερευνητική εργασία με θέμα “Οι επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στο τοπίο της Μυκόνου” αφορά το νησί της Μυκόνου και συγκεκριμένα το νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού και τις επιδράσεις που έχει προκαλέσει ο μαζικός τουρισμός στο δομημένο και στο φυσικό του περιβάλλον από την απαρχή της εμφάνισης του έως σήμερα. Ήδη από τον 18ο αιώνα και με αφορμή τις ανασκαφές στο νησί της Δήλου για τον προϊστορικό οικισμό που βρέθηκε εκεί, η Μύκονος άρχισε να γίνεται γνωστή στο κοινό. Αρχικά, χρησιμοποιούνταν ως τόπος φιλοξενίας όσων εργάζονταν στις ανασκαφές, καθώς στη Δήλο δεν υπήρχαν ακόμα υποδομές για να εξυπηρετηθούν. Ιδιαίτερα από τη δεκαετία του ’30 και μετά, η Μύκονος είχε γίνει αρκετά γνωστή στην Ελλάδα για την ομορφιά της και το φυσικό της κάλλος και είχε αρχίσει να δέχεται τους πρώτους επισκέπτες της, με συνέπεια να εμφανιστούν και τα πρώτα μικρά ξενοδοχεία. Από την δεκαετία του ’40 κατά τη μεταπολεμική περίοδο, ο αριθμός των επισκεπτών στο νησί άρχισε να αυξάνεται, καθώς υπήρχαν ακτοπλοϊκές γραμμές που συνέδεαν απευθείας την Αθήνα με τη Μύκονο. Η αύξηση αυτή συνεχίστηκε με αμείωτο ρυθμό και τις επόμενες δεκαετίες, με την περίοδο 1970-2000 να αποτελεί τη χρυσή εποχή για τον τουρισμό και την οικονομία του νησιού. Οι επιπτώσεις στο δομημένο περιβάλλον του νησιού, ωστόσο, δεν ήταν τόσο θετικές, καθώς η ανάγκη για εξυπηρέτηση όλο και περισσότερων τουριστών οδηγούσε στην εμφάνιση συνεχώς νέων ξενοδοχείων, τουριστικών καταλυμάτων, αλλά και εξοχικών πολυτελών κατοικιών διασήμενων προσώπων που επιθυμούσαν να επενδύσουν στον ανερχόμενο τουριστικό προορισμό, που είχε αρχίσει να αποκτά παγκόσμια φήμη. Το γεγονός μέχρι σήμερα αυτό οδήγησε σε υπέρμετρη πύκνωση των δομημένων περιοχών εις βάρος του φυσικού περιβάλλοντος, προκαλώντας προβληματισμούς σχετικά με τη φέρουσα ικανότητα και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών για όποιον επισκέπτεται το νησί.

Λέξεις - κλειδιά

Μύκονος
Τουρισμός
Μαζικός τουρισμός
Αναψυχή
Τουριστική ανάπτυξη
Μονολειτουργική ανάπτυξη
Φυσικό περιβάλλον
Δομημένο περιβάλλον
Αυθαίρετη δόμηση
Οικιστικό περιβάλλον
Ανάπτυξη

Ερευνητικά ερωτήματα

- Πώς αναπτύχθηκε η Μύκονος τουριστικά τις τελευταίες δεκαετίες;
- Ποιοι παράγοντες έπαιξαν ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη της Μυκόνου;
- Ποια εποχή εντοπίζεται η περισσότερη δόμηση τουριστικών εγκαταστάσεων στο νησί;
- Ποιες είναι οι μορφές της τουριστικής ανάπτυξης και πώς φαίνεται σε διαφορετικά σημεία του νησιού;
- Γιατί η Μύκονος διαμορφώθηκε με αυτόν τον τρόπο; Ποια ήταν τα στοιχεία που επέτρεψαν την τόσο έντονη ανάπτυξή της;

Η έρευνα εστιάστηκε στο νοτιοδυτικό τμήμα της Μυκόνου, το οποίο μέχρι σήμερα παρουσιάζει την μεγαλύτερη ανάπτυξη. Μέσα από την μελέτη βιβλιογραφικών πηγών και χαρτών παρουσιάζεται η ιστορική εξέλιξη του νησιού με έμφαση στο διάστημα από τα τέλη του 19ου, οπότε εμφανίστηκαν οι πρώτοι επισκέπτες, έως σήμερα. Αναλύονται ανά δεκαετία οι εποχές της απαρχής του τουρισμού στη Μύκονο και της εξαρσής του, και των μεγάλων έργων και επενδύσεων για την ικανοποίηση των αναγκών που προέκυπταν. Γίνεται αναφορά στους παράγοντες που έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη του τόπου, όπως το παλιό αλλά και το νέο λιμάνι και το αεροδρόμιο, οι πρώτες ξενοδοχειακές μονάδες, καθώς και στο πως επηρεάστηκε τόσο το αστικό και φυσικό τοπίο του νησιού όσο και η ζωή των κατοίκων. Στη συνέχεια γίνεται μια εκτενής καταγραφή των περιοχών του νοτιοδυτικού τμήματος που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη ανάπτυξη, καταλήγοντας στη σημερινή παρακμάζουσα εικόνα του τοπίου του νησιού. Τέλος, γίνεται μια εξέταση της διαχρονικής εξέλιξης της χωρικής ανάπτυξης των υποδομών τουρισμού μέσα από συγκριτικές φωτογραφίες από χαρακτηριστικά σημεία του νησιού, τραβηγμένες με απόσταση μερικών δεκαετιών. Συμπερασματικά, γίνεται μια προσπάθεια απάντησης των ερωτημάτων που τέθηκαν κατά την έρευνα, με σκοπό να διευκρινιστούν οι παράγοντες που επηρέασαν την τόσο έντονη τουριστική ανάπτυξη της Μυκόνου, τα στοιχεία που την επέτρεψαν και να δοθεί μια τυπολογία της πολεοδομικής ανάπτυξης λόγω τουρισμού.

Abstract

The research focused on the south-western part of Mykonos, which has been the most developed area to date. Through the study of bibliographical sources and maps, the historical development of the island is presented with emphasis on the period from the end of the 19th century, when the first visitors appeared, until today. It analyses, decade by decade, the times of the beginning of tourism in Mykonos and its expansion, and the major projects and investments to meet the needs that arose. Reference is made to the factors that played an important role in the development of tourism in the area, such as the old and the new port and the airport, the first hotel units, as well as how both the urban and natural landscape of the island and the life of its inhabitants were affected. Then there is an extensive survey of the most developed areas of the southwestern part of the island, resulting in the current decaying landscape of the island. Finally, an examination of the evolution of the spatial development of tourism infrastructure over time is made through comparative photographs of characteristic points of the island, taken from a distance of several decades. In conclusion, an attempt is made to answer the questions posed during the research, in order to clarify the factors that influenced the intense tourist development of Mykonos, the elements that allowed it and to give a typology of urban development due to tourism.

Σκοπός εργασίας - Μεθοδολογική προσέγγιση

Σκοπός της εργασίας είναι να αναλυθούν οι χωρικές επιπτώσεις του μαζικού τουρισμού στη Μύκονο στην πάροδο τη χρόνου, με έμφαση διάστημα από τη μεταπολεμική περίοδο μέχρι σήμερα. Το αντικείμενο της εργασίας αφορά την ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη του νοτιοδυτικού τμήματος του νησιού της Μυκόνου και πως επηρέασε ο μαζικός τουρισμός, το οικιστικό, ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον της. Ο λόγος που επιλέχθηκε αυτή η περιοχή είναι γιατί σε αυτό το τμήμα παρατηρήθηκε μεγαλύτερη πολεοδομική ανάπτυξη λόγω του τουρισμού, ενώ παρατηρούνται ταυτόχρονα τόσο μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες όσο και παραδοσιακές κατοικίες, που αναπτύσσονται μέσα στο άγονο και βραχώδες φυσικό τοπίο .

Τα βασικά ερωτήματα που τέθηκαν προς απάντηση στην αρχή της έρευνας ήταν:

- Πώς αναπτύχθηκε η Μύκονος τουριστικά τις τελευταίες δεκαετίες;
- Ποιοι παράγοντες έπαιξαν ρόλο στην τουριστική ανάπτυξη της Μυκόνου;
- Ποια εποχή εντοπίζεται η περισσότερη δόμηση τουριστικών εγκαταστάσεων στο νησί;
- Ποιες είναι οι μορφές της τουριστικής ανάπτυξης και πώς φαίνονται σε διαφορετικά σημεία του νησιού;
- Γιατί η Μύκονος διαμορφώθηκε με αυτόν τον τρόπο; Ποια ήταν τα στοιχεία που επέτρεψαν την τόσο έντονη ανάπτυξή της;
- Πώς επηρέασε η ανεξέλεγκτη και αυθαίρετη δόμηση το περιβάλλον του νησιού;
- Ποια προβλήματα και ποια οφέλη δημιουργήθηκαν από αυτή την αλλαγή ;

Σχετικά με τη διάρθρωση της εργασίας, αυτή αναπτύσσεται σε τρεις ενότητες: στην πρώτη γίνεται αναφορά στα γενικά χαρακτηριστικά της Μυκόνου, ώστε να γίνει ο τόπος γνωστός στον αναγνώστη και στη δεύτερη και κύρια ενότητα γίνεται εκτενής αναφορά στην ιστορική και πολεοδομική εξέλιξη των σημαντικότερων περιοχών του νοτιοδυτικού τμήματος της Μυκόνου, όπου παρουσιάζονται και οι μεγαλύτερες μεταβολές από τον μαζικό τουρισμό. Στην τρίτη ενότητα καταγράφονται τα συμπεράσματα της έρευνας. Όλες οι πληροφορίες προέρχονται από τη μελέτη, την ανάλυση και την καταγραφή πληροφοριών από βιβλιογραφικές πηγές, ιστοσελίδες και προσωπικές εμπειρίες από το νησί.

Η μεθοδολογία που επιλέχθηκε, πέρα από την ανάλυση των διαθέσιμων βιβλιογραφικών και άλλων πηγών, είναι η μελέτη των εξεταζόμενων περιοχών μέσα από χάρτες στους οποίους καταγράφονται οι μεταβολές που έχουν συμβεί στο δομημένο περιβάλλον της Μυκόνου, ιδιαίτερα τον 21ο αιώνα, από όπου και υπήρχαν προς μελέτη ευκρινείς αεροφωτογραφίες ανά διαστήματα περίπου 10 χρόνων. Έτσι, ήταν δυνατή η καταγραφή επεκτάσεων σε ήδη υπάρχοντα κτίρια αλλά και νέων κτιρίων που κατασκευάζονταν ανά χρονική περίοδο. Συγκεκριμένα, οι καταγραφές αυτές αφορούν τις περιοχές Χώρα Μυκόνου, Τούρλος, Ορνός, Ψαρού-Πλατύς Γιαλός και Μπαλτάς-Φάρος κατά τα έτη 2003, 2012 και 2022.

1.4

Βασικοί ορισμοί

Αναφορικά με τον τουρισμό, έχουν δωθεί πολλοί ορισμοί ανά τα χρόνια, με τον επικρατέστερο να είναι το σύνολο των φαινομένων και σχέσεων που προκύπτουν από την πραγματοποίηση ενός ταξιδιού σε έναν προορισμό και τη διαμονή σε αυτόν μη μόνιμων κατοίκων του, ο οποίος δόθηκε από τους καθηγητές του Πανεπιστημίου της Βέρνης, Hunziker και Krapf το 1941.

Μία μορφή τουρισμού είναι ο μαζικός τουρισμός, ο οποίος σαν ιδέα έκανε την εμφάνισή του μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση και τη μεγάλη άνοδο των εισοδημάτων των πολιτών. Πριν από αυτή, τα ταξίδια πολιτιστικού ή ψυχαγωγικού χαρακτήρα ήταν αποκλειστικό προνόμιο λίγων εκλεκτών περιηγητών, συνήθως αριστοκρατών. Σήμερα, ο μαζικός τουρισμός είναι απευκαίσιος λόγω των δυσμενών επιπτώσεων που προκαλεί στο φυσικό περιβάλλον, αλλά και σε κοινωνικό επίπεδο.

Η τουριστική ανάπτυξη θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι απόρροια του τουρισμού προς έναν προορισμό, καθώς αυτός καθορίζεται από δραστηριότητες που επηρεάζουν την οικονομική και κοινωνική ενίσχυση και προβολή του τόπου που υποδέχεται τους τουρίστες. Ειδικά στα περισσότερα ελληνικά νησιά, όπως και η Μύκονος, ο τουρισμός είναι η κύρια αναπτυξιακή και οικονομική τους δραστηριότητα. Στη Μύκονο, επίσης, συναντάμε και πολλαπλά παραδείγματα μονολειτουργικής ανάπτυξης, η οποία αναφέρεται στην εξέλιξη και ανάπτυξη μιας περιοχής από μία και μόνο δραστηριότητα, στη συγκεκριμένη περίπτωση από το μαζικό τουρισμό. Τέτοια παραδείγματα θα μελετηθούν και στη συνέχεια αυτής της εργασίας.

Όπως ήδη αναφέρθηκε, ο μαζικός τουρισμός έχει σημαντικές επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον του νησιού ενώ προκαλεί μεταβολές και στο δομημένο περιβάλλον. Ως φυσικό περιβάλλον ορίζεται το σύνολο των ζωντανών έμβιων και άβιων οργανισμών και των φυσικών πόρων (αέρας και νερό) που υπάρχουν με φυσικό τρόπο πάνω στη Γη. Δεν είναι αποτέλεσμα καμίας ανθρώπινης δραστηριότητας και με αυτόν τον τρόπο διαφοροποιείται από το δομημένο περιβάλλον, το οποίο προκύπτει ύστερα από ανθρώπινη επεξεργασία. Στο δομημένο περιβάλλον συγκαταλέγονται όλες οι γεωγραφικές περιοχές που δέχονται σημαντική επιρροή από τον άνθρωπο.

Το οικιστικό περιβάλλον αποτελεί μέρος του δομημένου και αναφέρεται σε μία γεωγραφική που έχει αναπτυχθεί ως οικισμός, η κύρια χρήση της, δηλαδή, είναι για κατοίκηση. Σε νησιωτικά περιβάλλοντα είναι συχνή η ύπαρξη οικισμών ήδη από την αρχαιότητα, όμως, τη σύγχρονη εποχή, λόγω έλλειψης συντεταγμένων πολεοδομικών σχεδίων αλλά και της ανάγκης για συνεχείς επενδύσεις λόγω τουριστικής ανάπτυξης για αυτές τις περιοχές είναι πολύ συχνό το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης. Σύμφωνα με τον ισχύοντα Ν 4495/2017, ως αυθαίρετη κατασκευή ορίζεται «κάθε κατασκευή ή εγκατάσταση, η οποία εκτελείται ή έχει εκτελεστεί χωρίς την απαιτούμενη οικοδομική άδεια ή καθ' υπέρβαση αυτής ή κατά παράβαση των ισχυουσών πολεοδομικών διατάξεων ή με βάση άδεια που ανακλήθηκε ή ακυρώθηκε».

1.5

Γενικά χαρακτηριστικά

Η Μύκονος είναι ένα ελληνικό νησί που βρίσκεται στο κεντρικό τμήμα του Αιγαίου Πελάγους και διοικητικά ανήκει στο νησιώτικο σύμπλεγμα των Κυκλάδων και, συγκεκριμένα, στην Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου και στο Δήμο Μυκόνου, ο οποίος περιλαμβάνει επίσης τα νησιά Ρήνεια και Δήλο. Η έκταση της αγγίζει τα 86,125 τ.χλμ και το μήκος των ακτών της τα 89 χλμ. Ο πληθυσμός της, σύμφωνα με την απογραφή του 2011, ανέρχεται στους 10.134 κατοίκους, αριθμός ο οποίος πολλαπλασιάζεται ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες με την προσέλευση δεκάδων χιλιάδων τουριστών. Οι ντόπιοι κάτοικοι αναφέρονται ως Μυκόνιοι ή Μυκονιάτες. Η Μύκονος ήταν από τα πρώτα νησιά της Ελλάδας που άρχισε να αναπτύσσεται τουριστικά ιδιαίτερα μετά την δεκαετία του 60' με τη μαζική προσέλευση τουριστών, νέο μέχρι σήμερα θεωρείται από τους καλύτερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως τόσο για πολυτελείς διακοπές όσο και για τη νυχτερινή διασκέδαση που προσφέρει και το κλίμα ελευθερίας που επικρατεί στο νησί.

ΕΙΚΟΝΑ 1:ΧΑΡΤΗΣ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΚΟ ΧΩΡΟ

Η ονομασία Μύκονος, γνωστή από αρχαία νομίσματα και επιγραφές, αποδόθηκε από τη μυθολογία στον ήρωα Μύκονο, απόγονο του μυθικού βασιλιά της Δήλου Ανίου, γιου του Απόλλωνα και της νύμφης Ροιούς, κόρης του Διονύσου. Ακόμη, η μυθολογία αναφέρει τη μάχη μεταξύ του Ηρακλή και των Γιγάντων κατά τη Γιγαντομαχία, όπου ο Ηρακλής τους σκότωσε και τους έθαψε κάτω από τους βράχους του νησιού.. Σε αυτό το μύθο οφείλεται και η έκφραση «Πανθ υπό μίαν Μύκονον» που σημαίνει «όλα στο ίδιο καζάνι». Αναγνωρίσιμη ήταν και η φτώχεια των Μυκονιατών που διακωμωδήθηκε πολλές φορές σε έργα αρχαίων συγγραφέων, με αποτέλεσμα η λέξη “Μυκονιάτης” να γίνει συνώνυμη του φιλάργυρος,

πλεονέκτης και άπληστος. Η αντίληψη αυτή αντανακλάται στην έκφραση “Μυκόνιος γείτων”.¹ Το σχήμα του νησιού θυμίζει ακανόνιστο τρίγωνο που διακόπτεται σε κάποια σημεία από μικρούς όρμους. Οι κυριότεροι από αυτούς είναι ο Πάνορμος στο βόρειο τμήμα και ο Τούρλος στο δυτικό, όπου έχει κατασκευαστεί και το νέο λιμάνι της Μυκόνου και συνορεύει με τη Χώρα.

Το έδαφος της Μυκόνου είναι κυρίως πετρώδες, ενώ σχηματίζονται δύο μικρά βουνά με τις ψηλότερες κορυφές τους να ονομάζονται “Προφήτης Ηλίας”. Η Μύκονος δε διαθέτει δάση και παρουσιάζει κυρίως χαμηλή βλάστηση στις φυσικές περιοχές της που έχουν μείνει αναλλοίωτες από τις ανθρωπογενείς παρεμβάσεις ενώ στις καλλιεργήσιμες εκτάσεις της ευδοκιμούν σιτάρι, σταφύλια και σύκα. Οι πολλοί χείμαρροι που υπήρχαν ευνοούσαν, παλιότερα, την ύδρευση του νησιού μέσω πηγαδιών, αλλά σήμερα οι ανάγκες υδροδότησης καλύπτονται από το εργοστάσιο αφαλάτωσης, που λειτουργεί στην περιοχή του Κόρφου, και από τα δύο τεχνητά φράγματα στις θέσεις Μαραθι και Μαού.

EIKONA 2: Η ΜΙΚΡΗ ΒΕΝΕΤΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ 2

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ
ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

2.1

Οι απαρχές του οικισμού της Μυκόνου πριν την εμφάνιση του τουρισμού

Αρχικά αξίζει να σημειωθεί ότι οι πληροφορίες για την χρονική περίοδο από τις αρχές του 19ου αιώνα έως την δεκαετία του 60' είναι αρκετά ελλείψεις και σημαντικότερες ιστορικές πηγές αποτελούν οι φωτογραφίες. Πιο συγκεκριμένα στοιχεία για την πολεοδομική οργάνωση διατίθενται από την δεκαετία του 70' και ύστερα .

Η εικόνα του νησιού της Μυκόνου, κατά τα νεότερα χρόνια , δηλαδή στα τέλη του 18ου αιώνα και στις αρχές του 19ου , ήταν αρκετά διαφορετική όπως φαίνεται και στην εικόνα 3 , τόσο πολεοδομικά όσο και σε πληθυσμό σε σχέση με σήμερα . Ένδειξη αυτού αποτελούσε ο αριθμός των μόνιμων κατοίκων , οι όποιοι δεν ξεπερνούσαν τους 5 χιλιάδες . Ωστόσο σημειώθηκε αύξηση του πληθυσμού καθώς υπήρχαν περίοδοι λιμών και επιδημιών και συχνά γινόταν καταφύγιο για κατοίκους γειτονικών νησιών .

ΕΙΚΟΝΑ 3: Ο ΓΙΑΛΟΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΤΟ 1900

Όπως παρατηρούμε και στις φωτογραφίες 3 και 4 η βασική ενασχόληση των κατοίκων ήταν η θάλασσα καθώς οι περισσότεροι ήταν ναυτικοί, ψαράδες ή έμποροι, ενώ είχαν αποπειραθεί και στην πειρατεία . Παράλληλα ένα ποσοστό ανθρώπων βιοποριζόταν από το εμπόριο αλευριού όπως αποκαλύπτουν και οι φωτογραφίες 5 και 6 ενώ άλλοι επαγγέλονταν κτηνοτρόφοι και υφαντουργοί καθώς φαίνεται και στις εικόνες 7,8,9 και 10. Μάλιστα άρχισαν να αναπτύσσουν εμπόριο στην δήλο όταν άρχισαν οι πρώτοι αρχαιολόγοι να την επισκέπτονταν¹

1 Φέσσα Αλεξία, Μύκονος: Ιστορική αναδρομή στο νησί των ανέμων [online], Διαθέσιμο από <https://www.gnoristeti-nellada.gr/anadromes/nisia-aigaiou-pelagous>

ΕΙΚΟΝΕΣ 3 ΚΑΙ 4: ΨΑΡΑΔΕΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ, 1958

ΕΙΚΟΝΕΣ 5 ΚΑΙ 6: ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΑΛΕΥΡΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΥΛΟΥΣ ΜΕ ΧΕΙΡΟΚΙΝΗΤΗ ΚΑΡΟΤΣΑ, 1958

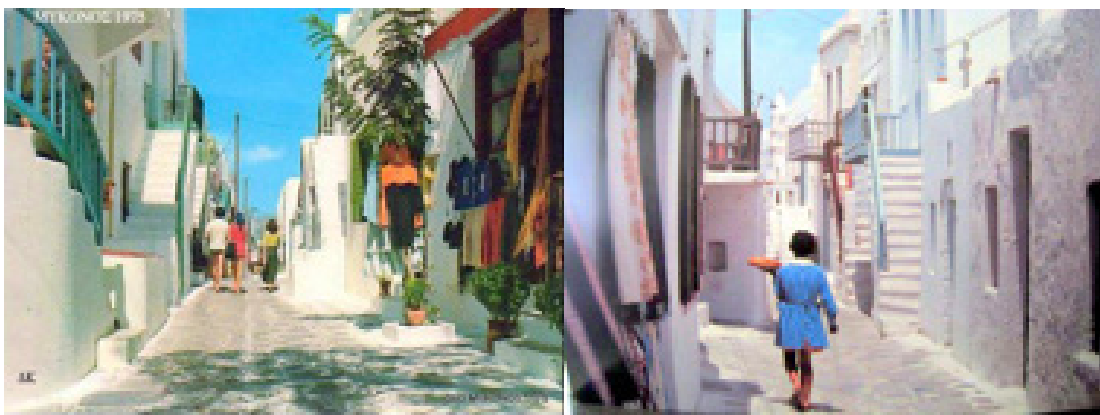
ΕΙΚΟΝΑ 7: ΚΤΗΝΟΤΡΟΦΟΙ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ

ΕΙΚΟΝΕΣ 8,9 ΚΑΙ 10: ΕΜΠΟΡΙΟ ΥΦΑΝΤΩΝ ΣΤΗ ΔΗΛΟ

Αναφερόμενοι στην οικιστική οργάνωση του νήσου , κύριο οικισμό αποτελούσε από εκείνα τα χρόνια η Χώρα της Μυκόνου ενώ αραιή δόμηση παρατηρείται και στο ηπειρώτικο τμήμα. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει από κατοίκους του νησιού και από μικρό φωτογραφικό υλικό που διατίθεται.

Τα παραδοσιακά μυκονιάτικα σπίτια, σε αντίθεση με τις σύγχρονες βίλες , ήταν μικρά και είχαν δύο ορόφους. Συχνά άνηκαν σε διαφορετικούς ιδιοκτήτες , έτσι οι κάτοικοι ήταν πρωτοπόροι στη θεσμοθέτηση της οριζόντιας ιδιοκτησίας πολύ πριν εφαρμοστεί στις πολυκατοικίες . Χαρακτηριστικό στοιχείο της πρόσοψης ήταν η εξωτερική σκάλα όπως φαίνεται και στις φωτογραφίες 11 και 12. Συνήθως ήταν πέτρινη και σπανίως ξύλινη που θύμιζε τις καραβίσιας . Τα σπίτια είχαν ως κυρίαρχο στοιχείο τον ασβέστη που κάλυπτε την πετρά , διαμορφώνοντας μια ομοιομορφία που έχει διατηρηθεί ακόμα . Στη Χώρα υπάρχουν 1-2 ίχνη από τα καταστήματα , τις ξύλινες κατασκευές που ένωναν δύο απέναντι κατοικίες στο επίπεδο του πρώτου ορόφου. Ο τρόπος με τον οποίο ήταν διαμορφωμένη η Χωρά είχε ως στόχο την προφύλαξη των κατοίκων από τον αέρα και τους πειρατές . Κατά αυτόν τον τρόπο , τα σοκάκια της είναι ιδιαίτερα στενά και δαιδαλώδη.²

ΕΙΚΟΝΕΣ 11 ΚΑΙ 12: ΤΑ ΔΑΙΔΑΛΩΔΗ ΚΑΙ ΣΤΕΝΑ ΣΟΚΑΚΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

Η σημερινή Μικρή Βενετία (εικόνα 13) , ονομαζόταν Ελευκάντρα . Αποτελούσε αρχικά το κάστρο της Μυκόνου. Με την πάροδο του χρόνου άλλαξε χρήση και φιλοξένησε τα σπίτια των καπετάνιων , λόγω τοποθεσίας, ενώ στην συνέχεια στεγάστηκε και το πρώτο σχολείο.³

ΕΙΚΟΝΑ 13: Η ΜΙΚΡΗ ΒΕΝΕΤΙΑ, 1940

2 Η Μηχανή του χρόνου: Η άγνωστη Μύκονος, 2014 [online], Διαθέσιμο από: https://www.youtube.com/watch?v=EN-vGIMXnfIU&t=1031s&ab_channel=spiroslouis1

3 Επιμελητήριο Κυκλάδων, Μύκονος, [online], Διαθέσιμο από: https://www.e-kyklades.gr/travel/tourism/mykonos_history?lang=el®ionCd=MYKONOS

ΔΗΛΟΣ : πρώτοι επισκέπτες στο νησί της Μυκόνου

Ένα από τα γειτονικά νησιά της Μυκόνου είναι η Δήλος, η οποία αποτελεί τόπο με μεγάλη ιστορική και αρχαιολογική σημασία. Για πρώτη φορά υπολογίζεται ότι αποικήθηκε κατά την προϊστορική εποχή ενώ εντονότερη ήταν η παρουσία πληθυσμών στο νησί κατά τη νεολιθική εποχή, από όπου έχουν βρεθεί και χαρακτηριστικά ευρήματα πρωτοελλαδικού πολιτισμού χρονολογούμενα περί το 3200π.Χ., ύστερα από τις ανασκαφές που έγιναν στη Δήλο. Οι ανασκαφές στο νησί ξεκίνησαν στις αρχές του 19ου αι. από Γάλλους αρχαιολόγους (εικόνες 14, 15) και αποκάλυψαν λείψανα προϊστορικών οικισμών και άλλων αντικειμένων καθημερινής χρήσης αλλά και γλυπτά αγαλματίδια και έργα τέχνης. Το 1990 το νησί της Δήλους ανακηρύχθηκε ως Μνημείο Παγκόσμιας Κληρονομιάς από την UNESCO.

ΕΙΚΟΝΕΣ 14 ΚΑΙ 15: ΜΥΚΟΝΙΑΤΕΣ ΕΡΓΑΤΕΣ ΣΤΗ ΔΗΛΟ ΜΕ ΓΑΛΛΟΥΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΟΥΣ, 1908 (Φωτογραφία από Albert Gabriel (1883-1972) από το υπουργείο πολιτισμού της Γαλλίας)

Με αφορμή τις ανασκαφικές εργασίες στη Δήλο, το 1887, εμφανίστηκαν επισκέπτες και στο νησί της Μυκόνου. Ήταν κυρίως εργάτες στις ανασκαφές ή συμμετέχοντες στις αποστολές της Γαλλικής Σχολής και επέλεγαν τη Μύκονο ως το κοντινότερο νησί που παρήχε ικανοποιητικούς χώρους διαμονής, σε αντίθεση με τη Δήλο που εκείνη την εποχή παρουσίαζε ακόμα χαμηλότερη οικιστική ανάπτυξη από τη Μύκονο. Χαρακτηριστικό, βέβαια, είναι το απόκομμα εισιτηρίου κρουαζιέρας της εικόνας 16, εκείνης της εποχής, για τη Δήλο και τη Μύκονο.⁴

ΕΙΚΟΝΑ 16: ΑΠΟΚΟΜΜΑ ΕΙΣΗΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΚΡΟΥΑΖΙΕΡΑΣ ΜΥΚΟΝΟΣ-ΔΗΛΟΣ

⁴ Ο ρόλος των κατοικιών της Μυκόνου στη διαχρονική της επιτυχία [online], Διαθέσιμο από: <https://www.e-mykonos.gr/diaxriniki-epitixia-tis-mykonou/>

Η Δήλος μετά τις ανασκαφές άρχισε να αποκτά μεγάλο αρχιτεκτονικό και αρχαιολογικό ενδιαφέρον, γεγονός που την ανέδειξε και ως τουριστικό προορισμό, με αποτέλεσμα ήδη από τις αρχές του 20ου αι. να οργανώνονται ταξίδια με προορισμό το μικρό νησί στο μέσο του Αιγαίου. Χαρακτηριστική ήταν μια κρουαζιέρα στα τέλη της δεκαετίας του 1920 με προορισμό τη Δήλο, η οποία στάθηκε και η αφορμή για να γίνει ευρέως γνωστή στους Έλληνες και ξένους ταξιδιώτες η Μύκονος.

Κατά την περίοδο των ανασκαφών στη Δήλο, εκτός από τους εργαζόμενους των Γαλλικών αποστολών απασχολήθηκαν και πολλοί κάτοικοι της Μυκόνου ως εργάτες, οι οποίοι αποκτώντας εμπειρία και κατάρτιση σε οικοδομικές εργασίες διαμόρφωναν σιγά σιγά και την χαρακτηριστική εικόνα που έχει μέχρι και σήμερα σε σημαντικό βαθμό η χώρα της Μυκόνου αλλά και οι οικισμοί της ενδοχώρας της. Οι κατοικίες ήταν ισόγειες οι διώροφες (εικόνα 18), ενώ ξεχώριζαν ελάχιστα κτίρια διοικητικών λειτουργιών, όπως το Δημαρχείο στο γιαλό της παλιάς χώρας (εικόνα 18), τα οποία στο ισόγειο είχαν παρώδεις στοές. Οι δρόμοι ήταν στενοί και κακοτράχαλοι λόγω του εδάφους, δεν είχαν πλακοστρώσεις, ενώ εκατέρωθεν έστεκαν ξερολιθιές για να διαχωρίζουν τις ιδιοκτησίες των ντόπιων. Οι μετακινήσεις γίνονταν με οικόσιτα ζώα, συνήθως γαϊδούρια, όπως στην εικόνα 17, και σε ελάχιστες περιπτώσεις άλογα, τα οποία μπορούσαν με μεγαλύτερα ευκολία να μεταφέρουν φορτία και να διασχίσουν τα απότομα μονοπάτια, στα οποία δεν ήταν δυνατή η πρόσβαση με κάποιο άλλο όχημα λόγω της μορφολογίας τους. Αξίζει να σημειωθεί, πως ακόμα και σήμερα, σε πολλά σημεία του νησιού οι δρόμοι παρουσιάζουν την ίδια εικόνα: είναι στενοί και απότομοι με μάντρες των ιδιοκτησιών εκατέρωθεν, με τη μόνη διαφορά ότι έχουν πλακοστρωθεί με σύγχρονα υλικά, όπως τσιμέντο ή ασφαλτό, για να διευκολύνουν τη διέλευση αυτοκινήτων.

ΕΙΚΟΝΑ 17: ΜΕΤΑΚΙΝΗΣΕΙΣ ΜΕ ΖΩΑ ΣΕ ΧΩΜΑΤΟΔΡΟΜΟΥΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

ΕΙΚΟΝΑ 18: ΜΥΚΟΝΟΣ, ΛΙΜΝΗ 1908 — 2022, φωτογράφος Jean Hatzfeld από το φωτογραφικό λεύκωμα ΜΥΚΟΝΟΣ και ΔΗΛΟΣ των lucie Bonato, Haris Yiakoumis.

Δεκαετία του 30 : πρώτη τουριστική περίοδος.

Τα πρώτα δείγματα τουρισμού στη Μύκονο, ύστερα από την κίνηση που δημιούργησαν οι ανασκαφές της Δήλου, εμφανίστηκαν στις αρχές της δεκαετίας του 1930 και συνεχίστηκαν με σταθερό ρυθμό έως το 1970, οπότε και η εικόνα του νησιού άρχισε να αλλάζει, όπως θα αναλυθεί και σε επόμενη ενότητα.

Η Μύκονος έως τότε αποτελούσε ένα γραφικό νησί με ελάχιστους κάτοικους και χωρίς τις κατάλληλες υποδομές για να μπορέσει να δεχθεί μεγάλο αριθμό επισκεπτών, οπότε βρέθηκε απροετοίμαστη μπροστά σε αυτά τα πρώτα τουριστικά κύματα. Χαρακτηριστικό στοιχείο είναι πως εκείνη την περίοδο δεν διάθετε ακόμα παροχές ηλεκτρικού ρεύματος και τα ελάχιστα κέντρα αναψυχής που είχαν δημιουργηθεί εκείνη την περίοδο στο νησί εξυπηρετούνταν από γεννήτριες.

Η πρόσβαση στο νησί ήταν, επίσης, ιδιαίτερα δύσκολη. Το λιμάνι βρισκόταν στον Γιαλό της Χώρας και ήταν εξαιρετικά μικρό ώστε να μπορεί να δεχθεί επιβατικά πλοία, με αποτέλεσμα το πλοίο της γραμμής να "δένει" έξω από αυτό και στην συνέχεια οι ταξιδιώτες να μετεπιβιβάζονται σε μικρότερες βάρκες και να μεταφέρονται μέχρι την αποβάθρα του λιμανιού (εικόνα 19). Σε πολλές περιπτώσεις οι αντίξοες καιρικές συνθήκες και οι θυελλώδεις άνεμοι που έπνεαν στο νησί δυσχέραιναν ακόμα περισσότερο αυτή την κατάσταση.

Χαρακτηριστικό στοιχείο εκείνης της περιόδου, που ενισχύει ακόμα περισσότερο την άποψη για μη δυνατότητα της Μυκόνου να δεχτεί μαζικά τουρίστες ήταν η έλλειψη ξενοδοχειακών μονάδων. Τα καταλύματα που μπορούσαν να φιλοξενήσουν ξένους επισκέπτες ήταν ελάχιστα και οι ντόπιοι κάτοικοι, προκειμένου να μην απομακρύνουν τον κόσμο που ερχόταν να γνωρίσει το νησί τους δέχονταν να τους φιλοξενήσουν στα δικά τους σπίτια. Σταδιακά, στα επόμενα χρόνια πολλές από αυτές τις κατοικίες μετατράπηκαν σε ξενώνες ή ακόμα και επεκτάθηκαν προς τη δημιουργία μεγάλων ξενοδοχείων, ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες για διαμονή των επισκεπτών, γεγονός το οποίο επέφερε σημαντικές επιπτώσεις στη μέχρι τότε εικόνα του νησιού.⁵

⁵ Χατζηναντωνίου Ναταλί, Μύκονος-Μια μυθολογία, 2019 [online], Διαθέσιμο από: <https://www.lifo.gr/longstories/mykonos-mia-mythologia>

ΕΙΚΟΝΑ 19: ΤΟ ΠΛΟΙΟ ΤΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΖΟΝΤΑΣ ΤΗ ΜΥΚΟΝΟ ΚΑΙ ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΜΥΛΟΥΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

Παρ' όλα αυτά, πολεοδομικά, η εικόνα του νησιού ήταν σχεδόν ίδια με τις προηγούμενες δεκαετίες, με τη δόμηση να είναι άναρχη με μικρά κτίρια κατοικιών το ένα δίπλα στο άλλο μέσα στη χώρα και διάσπαρτα και πλαισιωμένα από πέτρινες μάντρες σε οικισμούς της ενδοχώρας και τους δρόμους να έχουν ακόμα πολύ μικρό πλάτος αλλά σε σημεία να έχουν πλακοστρωθεί με λιθόπλακες (εικόνα 21), ευνοώντας ως ένα βαθμό της μετακινήσεις και με τροχοφόρα οχήματα. Μέσα στη χώρα της Μυκόνου, ωστόσο, η ανάγκη για επέκταση των σπιτιών ώστε να μπορούν να φιλοξενήσουν περισσότερους επισκέπτες οδήγησε στη δημιουργία επιπλέον ορόφων στα ισόγεια κτίσματα. (εικόνα 20) Οι ξεχωριστοί όροφοι συνδέονταν μεταξύ τους με εξωτερικές σκάλες, οι οποίες κατασκευάζονταν κατά περίπτωση ώστε να εξυπηρετήσουν το κάθε σπίτι, και δεν ακολουθούσαν κάποιο κανόνα. Η πρακτική αυτή δημιούργησε την άναρχη, αλλά ταυτόχρονα εξαιρετικά ενδιαφέρουσα από άποψη αρχιτεκτονικής, η οποία είναι παγκοσμίως θαυμαστή μέχρι και σήμερα. Παρά την πολυπλοκότητά της, όπως νωρίτερα φάνηκε και στην εικόνα 20, η χώρα της Μυκόνου, με τα μικρά λευκά σπίτια με τα χρωματιστά παράθυρα και τα στενά σοκάκια της, παρουσιάζει μοναδικές αρχιτεκτονικές ποιότητες που δεν είναι δυνατόν να συναντήσει κανείς σε άλλη περιοχή εκτός από τα νησιά του Αιγαίου.

ΕΙΚΟΝΑ 20: ΣΤΕΝΑΚΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ, 1935

ΕΙΚΟΝΑ 21: ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΥΠΑΙΘΡΟΥ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ, 1936

Δεκαετία του 40: Μεταπολεμική περίοδος.

Μετά τα μέσα της δεκαετίας του '40, και ιδιαίτερα μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, γίνονταν μεγάλες προσπάθειες για την αναβάθμιση της χώρας τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά, ενώ αρκετοί ήταν οι πολίτες, Έλληνες και ξένοι που αναζητούσαν μια διέξοδο προς την ελευθερία μέσω του τουρισμού για ξεκούραση και αναψυχή. Ύστερα από μια μικρή κάμψη κατά τα χρόνια που διήρκεσε ο πόλεμος, η άφιξη επισκεπτών στη Μύκονο άρχισε να ανακάμπτει με γρήγορους ρυθμούς. Όλο και πιο περισσότεροι ήταν αυτοί που επέλεγαν το νησί για αναψυχή, καθώς ήταν ένας τόπος που προσέφερε έντονη αίσθηση ελευθερίας ανεμελιάς και γαλήνης. Ανάμεσα στους επισκέπτες υπήρχε και μεγάλος αριθμός προσώπων με σημαντική οικονομική επιφάνεια και παγκόσμια φήμη-πολιτικοί, εφοπλιστές κ.α., οι οποίοι προσέδιδαν σταδιακά στο νησί μια εικόνα πολυτέλειας και δύναμης.

Μεταπολεμικά, η ανάπτυξη της βιομηχανίας του τουρισμού στη νοτιά Ευρώπη ήταν έντονη, γεγονός που οι Μυκονιάτες εκμεταλλεύτηκαν προς όφελος τους, καταφέροντας να κάνουν το "Νησί των Ανέμων" να ξεχωρίσει ανάμεσα στους πιο δημοφιλείς τουριστικούς προορισμούς. Η μεγάλη ανταπόκριση που υπήρχε προς αυτό το κάλεσμα στο νησί οφειλόταν κυρίως σε δύο παράγοντες: αρχικά λόγω της κλασικής παραδοσιακής κυκλαδίτικης ομορφιάς του νησιού, η οποία διατηρήθηκε παρά την εξάπλωση του δομημένου χώρου και, στη συνέχεια, λόγω της αποδοχής και της φιλοξενίας από τους ντόπιους κατοίκους. Τα δύο αυτά στοιχεία καθόρισαν και τις μαζικές ελεύσεις τόσο Ελλήνων όσο και ξένων τουριστών στο νησί, και παράλληλα, η διακριτικότητα των κατοίκων προς άτομα του καλλιτεχνικού ή του πολιτικού χώρου ενίσχυε την επιλογή της Μυκόνου ως προορισμό στον οποίο μπορούσαν να διασκεδάζουν και να λειτουργούν ελεύθερα, χωρίς να διαχωρίζονται από τους υπόλοιπους επισκέπτες.⁶

6 Ζούλιας Βασίλης, Κάποτε στη Μύκονο, 2016 [online] Διαθέσιμο από: <https://www.protothema.gr/stories/article/602044/vasilis-zoulias-kapote-sti-mukono/>

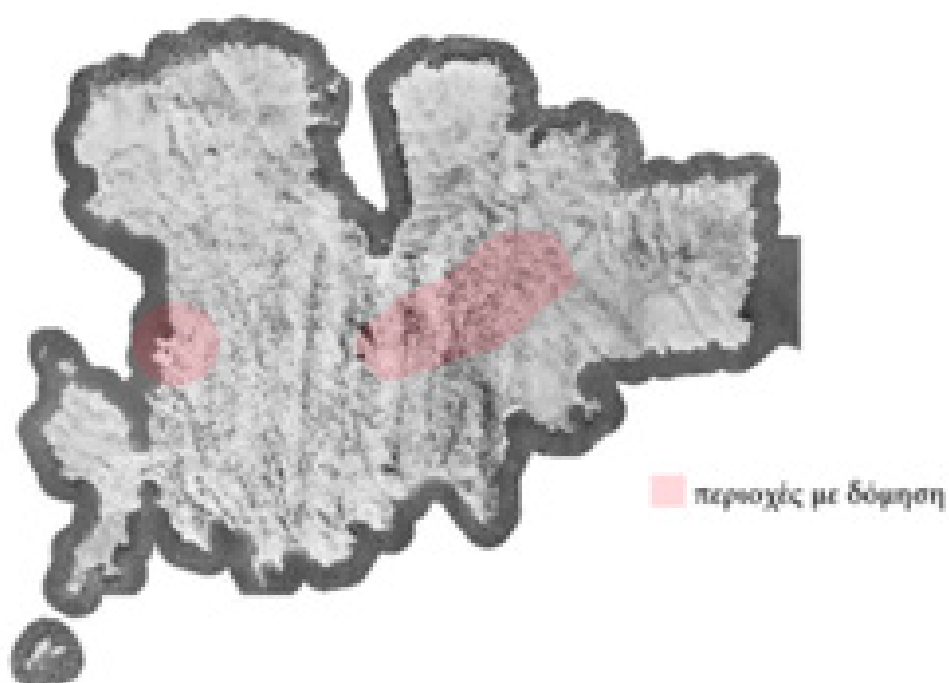
Πολεοδομικά, εκείνη την περίοδο παρατηρείται πυκνή δόμηση μόνο στην περιοχή της χώρας, η οποία ακόμα δεν είχε εξαπλωθεί σημαντικά, παρά τις πιέσεις του έως τότε τουρισμού, ενώ αρκετά πιο αραιή ήταν η δόμηση σε περιοχές γύρω ή πιο μακριά από αυτή. Από τις αεροφωτογραφίες (εικόνες 23 και 24) που υπάρχουν από εκείνη την εποχή, ξεχωρίζει η χώρα του νησιού, και η αραιή δόμηση στην περιοχή Άνω Μερά, που έως τότε διατηρούσε έναν πιο οικιστικό χαρακτήρα. Εξίσου αραιή και με μικρή διάχυση ήταν η δόμηση στις ανατολικές περιοχές του νησιού, όπως ο Ορνός και ο Άγιος Στέφανος, που τότε φαίνονταν ως ξεχωριστοί οικισμοί, σε αντίθεση με τη σημερινή εικόνα του νησιού, όπου η οικοδομική εξάπλωση έχει δημιουργήσει μια εικόνα συνέχειας και συνένωσης με τη χώρα.⁷⁸

ΕΙΚΟΝΑ 22: ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΓΙΑΛΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ, 1938

7 Μύκονος: Από τη φτώχεια στο διάσημο πλούτο, 2018 [online], Διαθέσιμο από: <https://www.maxmag.gr/agnosti-el-lada/mykonos-apo-ti-ftocheia-sto-diasimo%252520poyto/s:/eleftherostypos.gr/istories>

8 Ελληνικό Κτηματολόγιο [online], Διαθέσιμό από: <https://gis.ktimanet.gr/wms/ktbasemap/default.aspx>

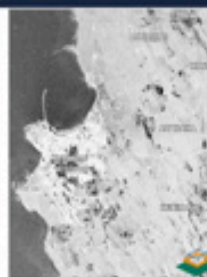
ΕΙΚΟΝΑ 23(ΔΕΞΙΑ) ΚΑΙ 24(ΑΡΙΣΤΕΡΑ): ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΜΕ ΤΙΣ ΔΟΜΗΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '40

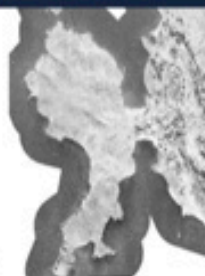
ΠΕΡΙΟΧΗ ΦΑΡΟΣ

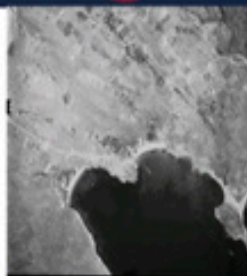
ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ-ΤΟΥΡΛΟΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΧΩΡΑΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΟΡΝΟΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΨΑΡΡΟΥ-ΠΛΑΤΗΣ ΓΙΑΛΟΣ

ΠΕΡΙΟΧΗ ΑΝΩ ΜΕΡΑ

2.2

Δεκαετίες '50 - '60: Το κοσμικό νησί και τα μεγάλα έργα

ΕΙΚΟΝΑ 25: ΧΑΡΤΗΣ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΟΥ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑ ΜΥΚΟΝΟΥ

Κατά τη δεκαετία του '50-'60, η Μύκονος είχε πλέον εδραιωθεί ως το πιο κοσμικό νησί της χώρας και προσέλκυε όλο και περισσότερα πρόσωπα με ισχυρή οικονομική επιφάνεια και φήμη, ανάμεσά τους και ο γνωστός Έλληνας εφοπλιστής Αριστοτέλης Ωνάσης, ο οποίος μαγεμένος από την ομορφιά του νησιού αποφάσισε να επενδύσει σε έργα υποδομών και τουρισμού πάνω σε αυτό, ενισχύοντας τη ραγδαία ανάπτυξη και την προβολή της Μυκόνου στον κόσμο. Η αίσθηση πολυτέλειας και τα έργα με προδιαγραφές υψηλού τουρισμού προσέλκυαν συστηματικά πρόσωπα από το χώρο του θεάματος και της τηλεόρασης, λόγιους και καλλιτέχνες, όσο και άλλους εφοπλιστές και πρόσωπα από το χώρο της πολιτικής.

Κατασκευή αεροδρόμιου

Η συνεχής ανάπτυξη και η άνοδος του τουρισμού στη Μύκονο οδήγησε στην ανάγκη κατασκευής ενός αεροδρομίου, ώστε να διευκολυνθούν οι μετακινήσεις, να μειωθεί ο χρόνος πρόσβασης στο νησί και να μπορεί να εξυπηρετείται ακόμα μεγαλύτερος αριθμός επισκεπτών.

Ο τότε ιδιοκτήτης της αεροπορικής εταιρίας «Ολυμπιακή» ανέλαβε την κατασκευή του αεροδρόμιου της Μυκόνου, την δεκαετία του 60 στην περιοχή Άνω Μερά, - η θέση του φαίνεται στο χάρτη της εικόνας 25- με το αεροδρόμιο να λειτουργεί για πρώτη φορά το 1971. Το αεροδρόμιο της Μυκόνου ήταν ένα από τα μεγαλύτερα έργα που είχαν έως τότε στο νησί-οι αρχικές εγκαταστάσεις του φαίνονται στην εικόνα 26- υπογραμμίστηκε από την αυξανόμενη προσέλευση επισκεπτών ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες και συντέλεσε σε σημαντικό βαθμό στην αύξηση του μαζικού τουρισμού. Ακόμα και σήμερα, κατά τις προγραμματισμένες τουριστικές περιόδους, αποτελεί ένα από τα πιο πολυσύχναστα αεροδρόμια της χώρας και δέχεται δεκάδες πτήσεις καθημερινά τόσο από την ελληνική ενδοχώρα όσο και από χώρες του εξωτερικού. Παράλληλα, η θέση που κατασκευάστηκε επηρέασε την γενικότερη εικόνα της περιοχής, καθώς επέτασσε και τη δημιουργία κατάλληλου οδικού δικτύου και υποδομών γύρω από αυτό ώστε να συνδεθεί επαρκώς με τη χώρα και τις υπόλοιπες κοντινές περιοχές που έπρεπε να εξυπηρετεί. Η δόμηση γύρω από αυτό άρχισε να πυκνώνει ενώ σταδιακά, την ίδια περίοδο έκαναν την εμφάνισή τους και τα πρώτα μεγάλα ξενοδοχεία της περιοχής.

ΕΙΚΟΝΑ 26: ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΜΥΚΟΝΟΥ, 1956

Πρώτη ξενοδοχειακή μονάδα

Παράλληλα με το αεροδρόμιο, την ίδια περίοδο δημιουργήθηκε και η πρώτη ξενοδοχειακή μονάδα στο νησί. Ήταν το ξενοδοχείο ΧΕΝΙΑ του αρχιτέκτονα Άρη Κωνσταντινίδη και κατασκευάστηκε το 1960 και απεικονίζεται στην εικόνα 27. Αποτελούνταν από ενενήντα αυτόνομα μικρά κτίσματα με δωμάτια φιλοξενίας, κτισμένα από τοπική πετρά. Στόχος αυτού του έργου ήταν να δημιουργηθούν χώροι φιλοξενίας, οι οποίοι θα εναρμονίζονταν με το γενικότερο περιβάλλον του νησιού, ενώ ταυτόχρονα αποσκοπούσε στην ενίσχυση της οικονομίας της Μυκόνου με την επιλογή τοπικών υλικών κατασκευής αλλά και ντόπιων εργατών με κατάλληλη κατάρτιση σε κτίσματα κυκλαδίτικης αρχιτεκτονικής. Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της μονάδας ήταν η αίσθηση απομόνωσης και ιδιωτικότητας που προσέφερε στους επισκέπτες μέσα από ειδικούς διαμορφωμένους χώρους, αλλά και η δυνατότητα να μπορεί να έχει άμεση επαφή με τον τόπο και το περιβάλλον, γνωρίζοντας με αυτόν τον τρόπο μέρος της παράδοση και της κουλτούρας του νησιού.

ΕΙΚΟΝΑ 27: ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ, ΞΕΝΙΑ, ΣΤΗ ΜΥΚΟΝΟ

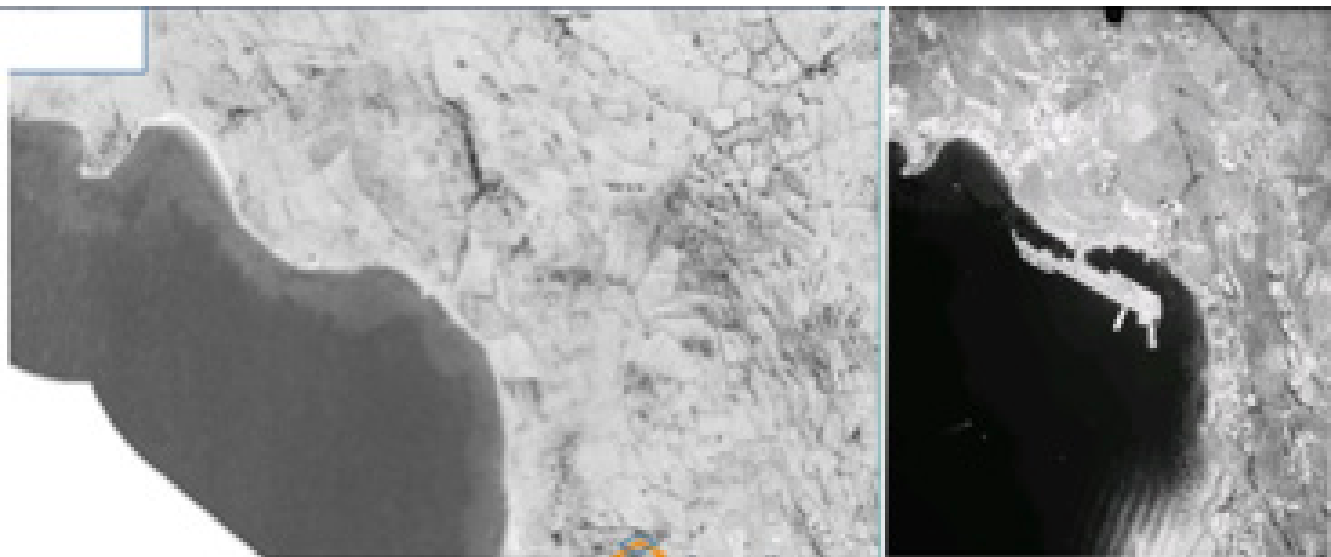
Το ξενοδοχείο ΧΕΝΙΑ ήταν η απαρχή των μεγάλων ξενοδοχειακών μονάδων της Μυκόνου, καθώς και η αφορμή για άλλα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα που οικοδομήθηκαν με ταχύτατους ρυθμούς μέσα στις επόμενες δεκαετίες. Παρά τις προσπάθειες των αρχιτεκτόνων να σεβαστούν την αρχιτεκτονική και την ιδιομορφία του περιβάλλοντος του νησιού, η κλίμακα των ξενοδοχείων αυτών ξεφεύγει από τις μικρές διώροφες κατοικίες της χώρας και των γύρω οικισμών, μεταβάλλοντας σε σημαντικό βαθμό το τοπίο του νησιού, καθώς τα εκτενή αυτά κτίρια ξεχωρίζουν από αρκετά μεγάλη απόσταση τόσο για κάποιον για κάποιον που πλησιάζει το νησί ακτοπλοϊκά όσο και αεροπορικά.

Λιμάνι

Αρχικά, το βασικό λιμάνι της Μυκόνου βρισκόταν στη θέση του γιαλού της χώρας, και εξυπηρετούσε τόσο τα ψαροκάικα του νησιού όσο και τις βάρκες αποβίβασης επισκεπτών, καθώς όπως προαναφέρθηκε το μέγεθός του δεν επέτρεπε να πλησιάσουν τα μεγάλα επιβατικά πλοία σε τόσο κοντινή απόσταση, ώστε να “δέσουν” μέσα σε αυτό.

Η κατάσταση αυτή άρχισε να αλλάζει τη δεκαετία του '60, όταν ξεκίνησαν οι εργασίες για την ανέγερση νέου λιμένα και την μεταφορά όλων των απαραίτητων υποδομών σε νέα θέση, στην περιοχή Τούρλος, που φαίνεται στην εικόνα 28, οι οποίες συνεχίζονται μέχρι και σήμερα, αφού ο αυξανόμενος αριθμός επισκεπτών δεν αφήνει περιθώριο για την έγκαιρη και επαρκή ολοκλήρωσή του. Παρατηρώντας τις αεροφωτογραφίες, (εικόνα 28 και 29) είναι εμφανής η θέση του νέου λιμανιού και η ριζική αλλαγή που επέφερε στην εικόνα του νησιού. Η ανάγκη σύνδεσής του τόσο με τη χώρα όσο και με το αεροδρόμιο που ήδη λειτουργούσε εκείνη την περίοδο οδήγησε σε νέες χαράξεις οδικού δικτύου, ενίσχυσε τη δόμηση στην περιοχή γύρω από το νέο λιμάνι και εκσυγχρόνισε την γενικότερη εικόνα του τοπίου του νησιού, καθώς κατασκευάστηκε σύμφωνα με τις σύγχρονες προδιαγραφές εκείνης της περιόδου, οι οποίες δεν ήταν εύκολο να εναρμονιστούν πλήρως με τη γενικότερη εικόνα των οικισμών με τα μικρά λευκά σπίτια. Στην περιοχή του Τούρλου, όπου έγινε το νέο λιμάνι, περ. το 1945 και

συνεχίστηκε έως το 2006, είναι εμφανής η αλλαγή στη μορφολογία του νησιού.

ΕΙΚΟΝΑ 28: ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥ ΤΟΥΡΛΟΥ ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΛΙΜΑΝΙΟΥ (1945) ΚΑΙ ΜΕΤΑ (2018)

ΕΙΚΟΝΑ 29: ΤΟ ΝΕΟ ΛΙΜΑΝΙ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΛΟ

Ζωή των κατοίκων

Οι μεγάλες αλλαγές στην κοινωνική ζωή της Μυκόνου επηρέασαν με τη σειρά τους και τη ζωή και τις δραστηριότητες των ντόπιων κατοίκων, οι οποίοι αναπόφευκτα έπρεπε να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. Η αλματώδης αύξηση του τουρισμού, που είχε ξεκινήσει ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '40 είχε σημαντικά οφέλη για την άνθιση της οικονομίας του νησιού. Οι κάτοικοι αντιλαμβανόμενοι τις ευκαιρίες που είχαν αρχίσει να δημιουργούνται, άρχισαν να καταρτίζονται και ασχολούνται επαγγελματικά με τον τουρισμό και να βιοπορίζονται ικανοποιητικά από αυτόν, δημιουργώντας όλο και περισσότερα μικρά καταλύματα, δομές φιλοξενίας και κέντρα ψυχαγωγίας, καταλαμβάνοντας όμως μεγάλα μέρη της υπαίθρου του νησιού και αλλοιώνοντας τη φυσική του ομορφιά.

Λίγα χρόνια αργότερα, την δεκαετία του 90', το νησί θα ξεχωρίσει και για έναν ακόμα λόγο . Θα είναι από μέρη που οι LGPT κοινότητα να μπορέσει να βρει ένα μέρος να διασκεδάσει ελεύθερα, χωρίς να κρίνεται από την υπόλοιπη κοινωνία .

ΕΙΚΟΝΑ 30: ΨΑΡΑΔΕΣ ΣΤΟ ΚΑΙΚΙ ΤΟΥΣ ΣΤΟ ΓΙΑΛΟ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ, 1958

ΕΙΚΟΝΑ 31 και 32:ΨΑΡΑΔΕΣ ΜΕ ΔΙΧΤΥΑ ΚΑΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΜΕ ΧΕΙΡΟΚΙΝΗΤΗ ΚΑΡΟΤΣΑ ΓΙΑ ΑΛΕΥΡΙ, 1958

ΕΙΚΟΝΑ 33: ΘΕΑΤΡΟ ΣΚΙΩΝ ΣΤΗΝ ΑΛΕΥΚΑΝΤΡΑ, ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1962

2.3

Δεκαετίες '70 - '90: Η "Χρυσή" Εποχή

Δεκαετία '70: Η "αθώα" περίοδος

Η δεκαετία του 1970 είναι γνωστή και ως η τελευταία "αθώα" περίοδος της Μυκόνου, καθώς ήταν αυτή που επέφερε τη μεγαλύτερη ανάπτυξη σε όλο το νησί μέσα από έργα υποδομών και εγκαταστάσεις εξυπηρετήσεων κυρίως των τουριστών και κατ' επέκταση καθόρισε την εικόνα του νησιού, όπως την ξέρουμε και μέχρι σήμερα.

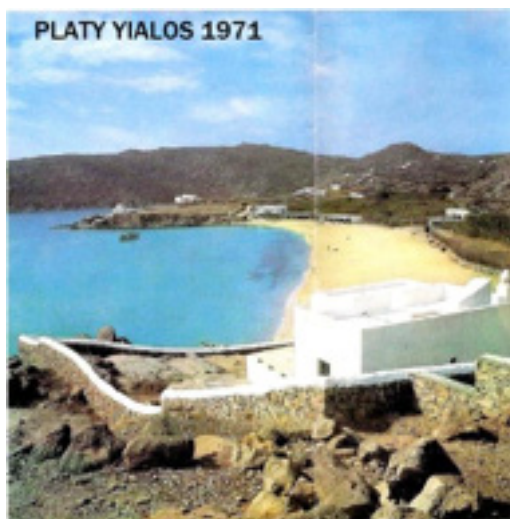
Η ραγδαία αύξηση προσέλευσης τουριστών και επισκεπτών στη Μύκονο ήδη από τις προηγούμενες δεκαετίες άρχισε να επιφέρει δραστικές αλλαγές στο τοπίο του νησιού, καθώς την ίδια περίοδο ξεκίνησαν και τα μεγάλα έργα υποδομών, όπως το αεροδρόμιο, το νέο λιμάνι και πολλά μεγάλα ξενοδοχεία σε περιοχές συνήθως έξω από τη Χώρα, όπου μπορούσαν να βρουν ακόμα μεγάλες άκτιστες εκτάσεις. Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε την ανάγκη ανασχεδιασμού του νησιού με γνώμονα την ταχεία ανάπτυξη, με αποτέλεσμα να ξεκινήσουν οι διαδικασίες για την ολοκλήρωση της πρώτης χωροταξικής μελέτης για το σύνολο του νησιού και το σύμπλεγμα της Μυκόνου με τη Δήλο και τη Ρήνεια, που αποτελούν τα κοντινότερα νησιά ως προς αυτή και παρουσιάζουν ιδιαίτερο αρχαιολογικό, αρχιτεκτονικό και περιβαλλοντικό ενδιαφέρον, χωρίς να εμφανίζουν ανάπτυξη αντίστοιχη με της Μυκόνου. Σχετικά με τη Δήλο, το πλούσιο ιστορικό της υπόβαθρο και οι ανασκαφές που έφεραν στο φως πλήθος προϊστορικών ευρημάτων ήταν αυτά που την έκαναν ευρέως γνωστή, ενώ η Ρήνεια, ως η εγγύτερη νησίδα από τη Χώρα της Μυκόνου, αποτελούσε, παλαιότερα, σταθμό των ψαράδων και των περαστικών ναυτικών, παρόλο που ήταν ακατοίκητη, και με την συνεχή αύξηση του τουρισμού αναδείχθηκε σε τόπο ηρεμίας και αναψυχής, καθώς μπορούσαν να πλησιάσουν σε αυτή τα σκάφη όσων ήθελαν να ξεφύγουν από τις χερσαίες περιοχές της Μυκόνου. Η μελέτη αυτή ολοκληρώθηκε και εκδόθηκε το 1972 και προέβλεπε την ανάπτυξη του νησιού σε όλους τους τομείς, με έμφαση βέβαια στον τουρισμό. Ουσιαστικά, ο μαζικός τουρισμός λειτούργησε ως κινητήρια δύναμη για τη διαμόρφωση των προτεινόμενων χωροταξικών σχεδίων του νησιού, και το διαχωρισμό του σε υποπεριοχές /ζώνες ώστε να μπορεί να ελεγχθεί πιο αποτελεσματικά η επερχόμενη ανάπτυξή τους και οι τρόποι με τους οποίους μπορεί αυτή να γίνει. Καθορίστηκαν οι υπάρχουσες χρήσεις γης, προστέθηκαν νέες σε περιοχές που ήταν απαραίτητες ώστε να εξυπηρετούνται τόσο οι ντόπιοι κάτοικοι όσο και οι επισκέπτες.

ΕΙΚΟΝΑ 34: ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Πολεοδομικά, οι μεταβολές στο τοπίο του νησιού από τις εξελίξεις που προαναφέρθηκαν, ήταν εμφανείς τόσο γύρω από τη Χώρα όσο και σε περιοχές ειδικότερα στο νοτιοανατολικό τμήμα του νησιού, το οποίο και μελετάται. Όπως φαίνεται και στην εικόνα 39, η περίμετρος της Χώρας δεν έχει μεταβληθεί σημαντικά καθώς δεν υπήρχε περιθώριο από τη νέα χωροταξική μελέτη να δημιουργηθούν νέες κατοικίες γύρω από τα όρια της, είναι όμως εμφανή τα μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα που έχουν κάνει την εμφάνισή της ακριβώς έξω από τα όρια αυτής της περιοχής. Παράλληλα, διαφαίνεται και η άναρχη δόμηση που υπάρχει στον γειτονικό λόφο, όπου την ίδια εποχή κτιζόνταν επίσης καταλύματα για τη φιλοξενία των τουριστών. (εικόνα 34). Η θέση αυτών των καταλυμάτων επιλεγόταν για την εκμετάλλευση της θέας προς τον κόλπο της χώρας και το πέλαγος, από την απόσταση και τη σύνδεση με το αεροδρόμιο αλλά και από την εύκολη ανεύρεση χώρου ώστε να μπορούν να ανοικοδομηθούν ογκώδη κτίσματα χωρίς περιορισμούς.

Παράλληλα, αντίστοιχες παρεμβάσεις συναντάμε και στις περιοχές Ψαρού και Πλατύς, οι οποίες μέχρι τότε αποτελούσαν φυσικές παραλίες χωρίς ίχνος ανθρώπινων παρεμβάσεων, παρά μόνο κάποιες μικρές κατοικίες, που ανήκαν πιθανόν σε ντόπιους κατοίκους, όπως φαίνεται και στις εικόνες 35 και 36.

ΕΙΚΟΝΑ 35 ΚΑΙ 36: ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΥ ΓΙΑΛΟΥ, 1971

Στην περιοχή του Πλατύ Γιαλού ξεχωρίζουν τα νέα κτίσματα που αναφέρονται εξ' ολοκλήρου σε ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα. Ενώ οι αρχιτέκτονες της εποχής έκαναν προσπάθειες να ακολουθήσουν την μορφολογία του εδάφους, να σεβαστούν το φυσικό τοπίο και να ακολουθήσουν τις τοπικές παραδοσιακές οικοδομικές τεχνικές, η κλίμακα των νέων κτιρίων ξεφεύγει κατά πολύ από αυτή των μικρών κατοικιών και οδηγεί σε αλλοίωση του τοπίου και του φυσικού περιβάλλοντος. Βέβαια, τα πολυτελέστατα νεόδμητα ξενοδοχεία αποτελούσαν πόλο έλξης για πλήθος διασήμων καλλιτεχνών και ανθρώπων από το χώρο του θεάματος τόσο Έλληνες όσο και ξένους, οι οποίοι επέλεγαν χωρίς δεύτερη σκέψη τη Μύκονο για την ξεκούραση και τη διασκέδαση τους, ακόμα και για λίγα εικοσιτετράωρα. Η δυνατότητα διαμονής τους σε ήσυχους τόπους, όπως ο Πλατύς Γιαλός, αποτελούσε αφενός την εγγύηση της ηρεμίας και της διακριτικότητας που χρειαζόνταν και αφετέρου ένα επιπλέον κίνητρο να επισκεφθούν το νησί και να μπορούν να απολαμβάνουν τον ήλιο και τη θάλασσα χωρίς να χρειάζεται να μετακινούνται σε άλλη τοποθεσία από αυτή του ξενοδοχείου τους. Το γεγονός αυτό, στην πορεία, οδήγησε και στη δημιουργία κέντρων διασκέδασης και αναψυχής, όπως φαίνεται στις εικόνες 48,49, σε όλα τα σημεία που αναπτύσσονταν αυτά τα μεγάλα συγκροτήματα, με αποτέλεσμα μέσα στις επόμενες δεκαετίες να χαθεί σταδιακά αυτή η ηρεμία και αντικατασταθεί από την οχλαγωγία και τη μεγάλη εισροή κόσμου που ήθελε να διασκεδάσει σε αυτές τις παραλίες.

Αξίζει, ωστόσο, να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των μπαρ και των κέντρων διασκέδασης ήταν συγκεντρωμένα στη Χώρα της Μυκόνου και αναφέρονταν σε όλες τις κοινωνικές ομάδες. Προσέλκυαν, έτσι, από αστέρες του σινεμά μέχρι απλούς Έλληνες και ξένους πολίτες, μέχρι και ομοφυλόφιλα ζευγάρια, που μπορούσαν να διασκεδάσουν απρόσκοπτα και χωρίς κριτική ή κοινωνική πίεση σχετικά με τις προτιμήσεις τους. Για αυτό το λόγο, η Μύκονος είχε αρχίσει να γίνεται ο πρώτος σε προτίμηση προορισμός για διασκέδαση παγκοσμίως, ιδιαίτερα, βέβαια, τους καλοκαιρινούς μήνες.

ΕΙΚΟΝΑ 37: ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΣΤΗΝ ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΥ ΓΙΑΛΟΥ

Ανάλογη εικόνα συναντάμε και στην περιοχή της Ψαρούς, όπου τα μεγάλα ξενοδοχειακά και τα κέντρα διασκέδασης κυριαρχούσαν από τα μέσα της δεκαετίας του '70 και μετά. (εικόνα 38).

Παρόλο που οι παρεμβάσεις εδώ δεν φαίνονται τόσο έντονες όσο στον Πλατύ Γιαλό, μπορεί κανείς να διακρίνει τα πρώτα ξενοδοχεία στις παρυφές του λόφου, εκεί ακριβώς που ξεκινούσε η παραλία, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η απόσταση από τη θάλασσα. Η Ψαρού αποτελούσε ήδη από εκείνη την εποχή μία από τις πολυτελέστερες περιοχές της Μυκόνου και μία από τις πιο πολυσύχναστες παραλίες του νησιού. Η δεκαετία του '70 αποτέλεσε την απαρχή για την άναρχη οικοδόμηση της περιοχής γύρω από την πανέμορφη παραλία με τα κρυστάλλινα νερά, ενώ από τότε γίνονταν προσπάθειες ώστε να σχεδιαστεί και να αναπτυχθεί με τρόπο τέτοιο ώστε να αποτελέσει πόλο υψηλού τουρισμού, κάτι που ενισχυόταν από τη δυνατότητα ιδιωτικών σκαφών να προσεγγίσουν την παραλία, παρά την έλλειψη προβλήτας.

ΕΙΚΟΝΑ 38: Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΤΗΣ ΨΑΡΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΓΕΡΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΑΝΑΨΥΧΗΣ ΠΟΥ ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΑΝ ΜΕΤΑ ΤΑ ΜΕΓΑΛΑ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑ

Στα διαγράμματα που απεικονίζονται φαίνεται ο δομημένος χώρος της Χώρας Μυκόνου τη δεκαετία του 1940 και τη δεκαετία του 1970. Είναι εμφανής η πύκνωση του ιστού γύρω από τα προϋπάρχοντα κτίρια και παρατηρείται έντονη διασπορά στις περιοχές εκτός των ορίων του οικισμού, κυρίως λόγω κορεσμού της συγκεκριμένης περιοχής. Κυριαρχεί η άναρχη δόμηση και η εμφάνιση μεγάλων μονάδων που ξεφεύγουν από την μικρή κλίμακα των παραδοσιακών κτιρίων στο εσωτερικό της χώρας μαρτυρά την ανοικοδόμηση ξενοδοχειακών συγκροτημάτων ή συγκροτημάτων τουριστικών κατοικιών, τα οποία ανεγέρθηκαν για να καλύψουν τις συνεχώς αυξανόμενες μάζες τουριστών που δέχεται το νησί. Η Χώρα, ως ο κύριος οικισμός του νησιού, είναι αυτή που δέχεται τις μεγαλύτερες πιέσεις από το μαζικό τουρισμό, με αποτέλεσμα γύρω από αυτή να εμφανίζεται η εντονότερη πύκνωση δόμησης τόσο κατά τη δεκαετία του '70 όσο και τις επόμενες δεκαετίες. Η κατασκευή του νέου αεροδρομίου και η ολοκλήρωση του νέου λιμανιού αργότερα συνέβαλαν ακόμα περισσότερο προς αυτή την κατεύθυνση, καθώς αποτελούσαν τα σημαντικότερα έργα υποδομών αλλά και σημεία ενδιαφέροντος για αντίστοιχες επενδύσεις. Δεν είναι τυχαία λοιπόν, η ένταση του φαινομένου ιδιαίτερα στη νοτιοδυτική πλευρά του νησιού, που φιλοξενεί και τα μεγαλύτερα και πολυτελέστερα ξενοδοχεία αλλά και τις πιο κοσμοπολίτικες παραλίες.

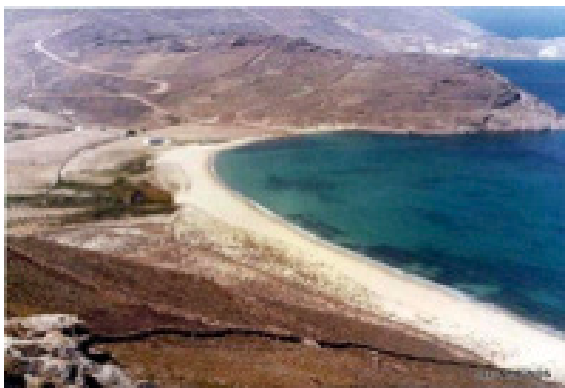

ΕΙΚΟΝΑ 39: ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΕ ΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΤΟ 1940 ΚΑΙ ΤΟ 1970

Δεκαετία '80 : Η Μύκονος ως ένα απέραντο κέντρο διασκέδασης

“Η Μύκονος έχει φτιάξει πλέον όνομα, έχει γίνει ο Νο 1 προορισμός των πλουσίων και των κοσμικών και φτάνουμε αίσως στη δεκαετία του '80 που η Μύκονος γίνεται το απόλυτο γλεντονήσι, ένα απέραντο κέντρο διασκέδασης που περιλαμβάνει μπουζούκια, κλαμπ, μεθύσια, ξαπλώστρες ή μαξιλάρες στην άμμο, ταβέρνες, ρεστοράν, καταστήματα.”¹

Η Μύκονος κατά τη δεκαετία του '80 συνέχιζε να παρουσιάζει την ίδια εικόνα ραγδαίας ανάπτυξης, όπως ίσχυε ήδη από τα μέσα του 1960. Ενώ η κοσμική εικόνα του νησιού έχει πλέον αλλάξει πλήρως, μπορούμε να πούμε ότι ακόμα και μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '80 η δόμηση σε κάποιες περιοχές του νησιού είναι ακόμα χαμηλή και το φυσικό τοπίο σχεδόν ανεπηρέαστο από ανθρωπογενείς παρεμβάσεις, όπως στον Πάνορμο, όπως φαίνεται και την εικόνα 40.

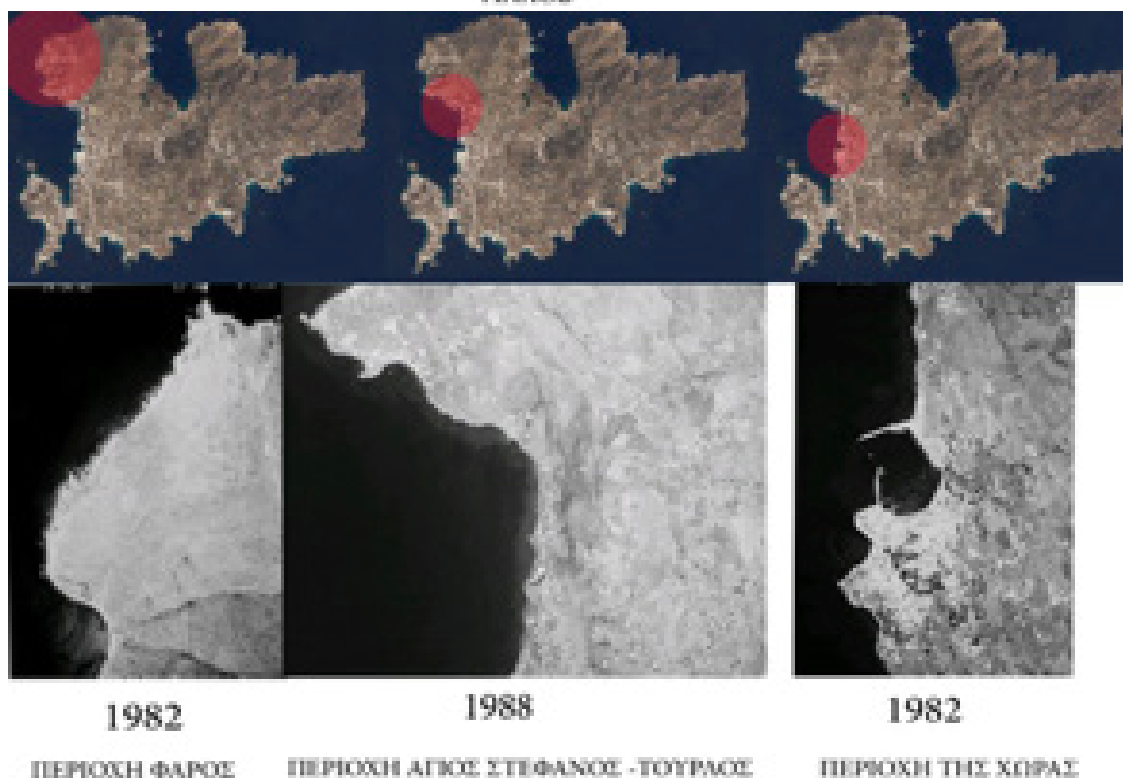
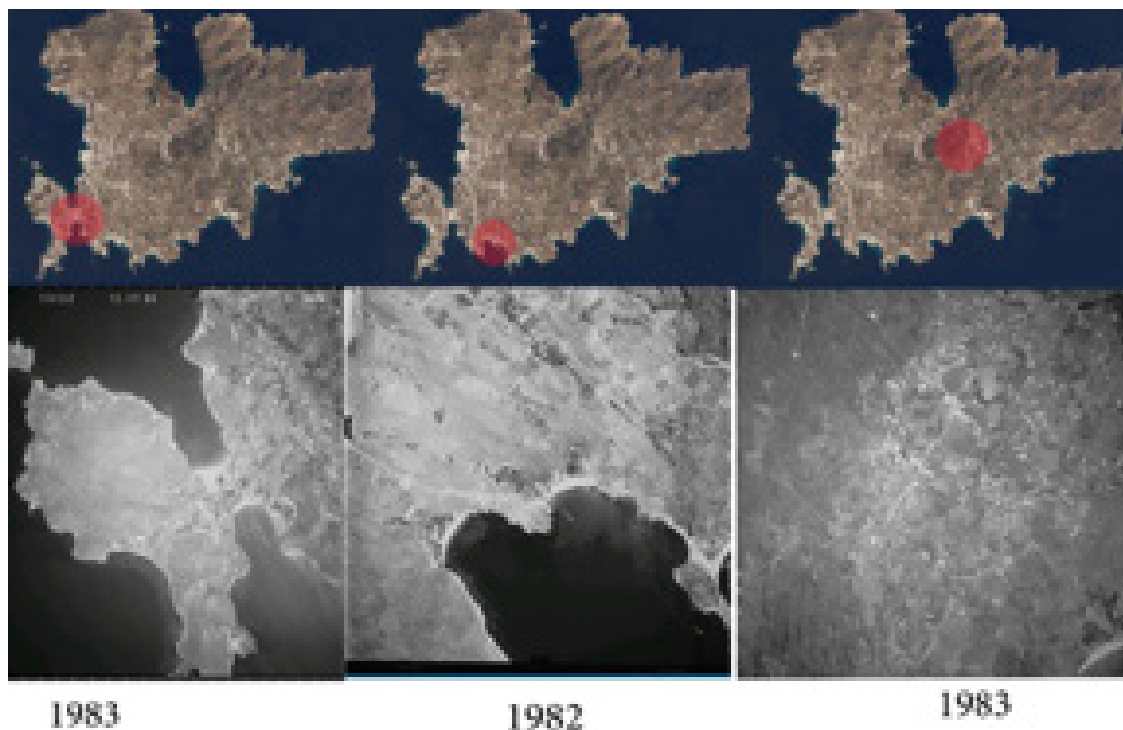

ΕΙΚΟΝΑ 40: Ο ΠΑΝΟΡΜΟΣ, ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80

Στις αεροφωτογραφίες (εικόνα 41) που ακολουθούν, ξεχωρίζουν οι περιοχές του Ορνού, της Ψαρού, των Άνω Μερών, του Φάρου, της Χώρας και του Αγίου Στεφάνου. Παρατηρούμε ότι το 1982 στην περιοχή του Φάρου δεν υπάρχει κανένα δομικό στοιχείο. Ωστόσο, 6 χρόνια αργότερα από την αεροφωτογραφία από το ελληνικό κτηματολόγιο που απεικονίζεται η περιοχή του Αγίου Στεφάνου, παρατηρείται μεγάλη αύξηση στην δόμηση στην περιοχή του Φάρου, συγκριτικά κυρίως με τις αεροφωτογραφίες από την υπηρεσία στρατού κατά τη χρονική περίοδο 1945-1960.

Πέρα από μεγάλα ξενοδοχεία και κέντρα διασκέδασης, την ίδια εποχή οικοδομούνται και αντίστοιχα συγκροτήματα που αποτελούνται από μικρότερα μεμονωμένα κτίσματα, σε μία προσπάθεια να σεβαστούν την μικρή κλίμακα των τοπικών κατοικιών. Παράλληλα, κατασκευάζονται και πολλές νέες ιδιωτικές κατοικίες που ανήκουν κυρίως σε διάσημους Έλληνες ή ξένους, οι οποίοι επέλεξαν την Μύκονο ως τόπο για τις εξοχικές τους κατοικίες, λόγω της ομορφιάς και του κοσμικού της χαρακτήρα. Οι επενδύσεις αυτές ενίσχυαν ακόμα περισσότερο την άναρχη δόμηση σε έως τότε αναλλοίωτες περιοχές του νησιού, με την εμφάνιση διάσπαρτων κτισμάτων στις πλαγιές των λόφων ή κοντά σε παραλίες, όπως μπορούμε να διακρίνουμε και στις ακόλουθες εικόνες (εικόνες 42,43,44)

1 <https://www.newsbeast.gr/weekend/arthro/3656705/pos-i-mikonos-egine-to-nisi-tis-elit-ke-ton-atelioton-parti>

ΕΙΚΟΝΑ 41: ΧΑΡΤΕΣ ΚΑΙ ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΜΕ ΔΟΜΗΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΤΗ ΔΕΚΑΕΤΙΑ ΤΟΥ '80

ΕΙΚΟΝΑ 42: ΑΝΑΡΧΗ ΔΟΜΗΣΗ ΠΑΝΩ ΣΕ ΛΟΦΟ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ

ΕΙΚΟΝΑ 43: ΑΠΟΨΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ, 1980

ΕΙΚΟΝΑ 44: ΑΠΟΨΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΚΟΝΤΑ ΣΤΟ ΠΑΛΙΟ ΛΙΜΑΝΙ, 1981

Δεκαετία '90 : Οι τεράστιες επενδύσεις

“Την δεκαετία του '90 συνεχίστηκε να γίνεται ακόμη πιο μαζική η Μύκονος. Μάλιστα στο νησί άρχισαν να επενδύονται τεράστια ποσά για την αγορά γης. Το 1991 στη Μύκονο υπήρχαν 2.289 εξοχικές κατοικίες. Δέκα χρόνια αργότερα ο αριθμός των παραθεριστικών κατοικιών είχε αγγίξει τις 4.535, αυξήθηκε δηλαδή κατά 98,2% σε μια δεκαετία. Σε αυτά τα χρόνια άρχισε η Μύκονος να γίνεται και δημοφιλής προορισμός για πολιτικούς. Αυτή την περίοδο μάλιστα έγινε μέρος διακοπών δύο Αμερικανών προέδρων, του Τζορτζ Μπους του πρεσβύτερου και του Μπιλ Κλίντον. Ο συγχρωτισμός πολιτικών και συνεργατών τους με επιχειρηματίες πάνω στα κόττα των τελευταίων, επιβάρυνε ακόμη περισσότερο το όνομα του νησιού. Η συχνή παρομοίωση της λεγόμενης μικρής Βενετίας με την πλατεία Κολωνακίου αν και είναι πια κλισέ, δείχνει την εικόνα που έχει πια η Μύκονος στη συνείδηση όλων.”²

ΕΙΚΟΝΑ 45: Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΗΣ ΨΑΡΟΥΣ, 1990

Στα τέλη του 20ού αιώνα, η εικόνα του νησιού ήταν σχεδόν διαμορφωμένη όπως την ξέρουμε μέχρι σήμερα, με τον τουρισμό και την αναψυχή να αποτελούν τις κύριες χρήσεις γης του νησιού. Η ανοικοδόμηση νέων καταλυμάτων συνεχίζεται με αμείωτους ρυθμούς (εικόνα 45), όπως και τις προηγούμενες δεκαετίες, και η προσέλευση επισκεπτών αυξάνεται κάθε χρόνο με αποτέλεσμα η καθορισμένες τουριστικές περίοδοι να επεκτείνονται σε περισσότερους και κυρίως στο διάστημα Μάιο-Σεπτέμβριο, όπου παρατηρούνται και οι περισσότεροι επισκέπτες στο νησί.

Το αεροδρόμιο αναβαθμίζεται ώστε να είναι ικανό να δέχεται και πτήσεις εξωτερικού και να εξυπηρετεί απευθείας επισκέπτες από διάφορες χώρες του κόσμου, ανάγκη που έγινε επιτακτική ύστερα από τις τεράστιες επενδύσεις για την αγορά γης και την ανοικοδόμηση τεράστιων και υπερπολυτελών ξενοδοχείων και κατοικιών και την έντονη προσέλκυση ατόμων με σημαντική οικονομική επιφάνεια ακόμα και σε διεθνές επίπεδο. Αντίστοιχα, συμβαίνει και με το λιμάνι, το οποίο κατά τη δεκαετία αυτή έχει ήδη μεταφερθεί στην περιοχή του Αγίου Στεφάνου ύστερα από το σχεδιασμό του στις αρχές του 1970, ώστε να μπορεί να δεχθεί τα μεγάλα κρουαζιερόπλοια και τα επιβατικά πλοία, που μεταφέρουν τεράστιο αριθμό επισκεπτών. Οι εργασίες σε αυτό, βέβαια, συνεχίζονταν κατά τη δεκαετία 1990, αλλά το

μεγαλύτερο κομμάτι του είχε ήδη ολοκληρωθεί και επέτρεπε την ομαλή λειτουργία του. Η ανάπτυξη του λιμανιού και του αεροδρομίου επηρέασε και το οδικό δίκτυο του νησιού, κυρίως ως προς τη σύνδεσή τους με τη Χώρα, που αποτελούσε και το κέντρο του νησιού. Από εκεί ξεκινούσαν και οι υπόλοιποι επαρχιακοί και τοπικοί δρόμοι που διαμορφώθηκαν ώστε να υπάρχει ικανοποιητική πρόσβαση και προς τις περιοχές έξω από τη Χώρα, όπου είχαν δημιουργηθεί ξενοδοχεία ή κατοικίες. Ωστόσο, σε πολλά σημεία οι συνθήκες του δικτύου είναι οι ίδιες με αυτές που ίσχυαν ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα. Οι δρόμοι, ιδιαίτερα μέσα στη Χώρα ή στο εσωτερικό των οικισμών είναι εξαιρετικά στενοί, με μία λωρίδα κυκλοφορίας και πλασιωμένοι με μαντρότοιχους, γεγονός που δυσχεραίνει σε μεγάλο βαθμό την κυκλοφορία οχημάτων για την εξυπηρέτηση τόσο των κατοίκων όσο και των τουριστών ή των οδηγών που μπορεί να τους συνοδεύουν. Η έλλειψη χώρου και η υπέρμετρη δόμηση σε περιοχές με τέτοιο οδικό δίκτυο είναι οι βασικότεροι λόγοι που εμποδίζουν τη χάραξη νέων πλατύτερων διαδρομών ή τη διάνοιξη των υπαρχόντων. Παράλληλα, η έλλειψη χώρων στάθμευσης αποτελεί ένα άλλο πρόβλημα που προκύπτει τόσο από τη μη πρόβλεψή τους στα αντίστοιχα καταλύματα, ειδικά τα μικρότερα ή αυτά που βρίσκονται γύρω από τη χώρα, όσο και από την έλλειψη χώρου ώστε να διαμορφωθούν οι απαραίτητες θέσεις.

Πολεοδομικά, ο ιστός της χώρας έχει πυκνώσει σε ασφυκτικό βαθμό, με τα περισσότερα κτίρια να αποτελούν είτε δωμάτια φιλοξενίας είτε καταστήματα και κέντρα διασκέδασης και αναψυχής -εστιατόρια, καφέ, μπαρ, κλαμπ κ.ο.κ-. Λόγω της τόσο έντονης αύξησης του τουρισμού, οι περισσότεροι κάτοικοι της Χώρας αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και μετοικήσουν σε άλλους οικισμούς του νησιού ή σε άλλες περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας, προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις ιδιοκτησίες τους ως τουριστικά καταλύματα και να καρπωθούν το τεράστιο κέρδος που μπορούσαν να έχουν από αυτά, είτε γιατί απλώς δεν άντεχαν την οχλαγωγία της περιοχής κατά τους καλοκαιρινούς μήνες. Στις αεροφωτογραφίες (εικόνα 47) που ακολουθούν, ξεχωρίζει ο πυκνός ιστός της Χώρας, η οποία έχει εξαπλωθεί και προς τα περίχωρά της, ενώ στην περιοχή του Αγίου Στέφανου φαίνεται η τεράστια προβλήτα του νέου λιμανιού, που είχε ολοκληρωθεί έως τις αρχές του 21ου αιώνα.

Το νέο λιμάνι ξεχωρίζει με το μέγεθος και το σχήμα του, καθώς αλλάζει ριζικά την εικόνα του νησιού από ψηλά, αλλά και το περίγραμμα και τη μορφολογία του. Η νέα θέση του λιμανιού δημιουργεί ένα νέο πεδίο υψηλών επενδύσεων γύρω από αυτό, με τεράστια πολυτελή ξενοδοχειακά συγκροτήματα να χτίζονται στην πλαγιά του λόφου μπροστά από αυτό, και τα οποία είναι εμφανή ακόμα και από μεγάλη απόσταση μέσα από τη θάλασσα, για κάποιον που προσεγγίζει το νησί με πλοίο ή σκάφος.

Παράλληλα, στην περιοχή του Φάρου, παρατηρούμε ότι έχουν αρχίσει να εμφανίζονται ακόμα εντονότερα κάποια κτίσματα, σε αντίθεση με τις προηγούμενες που η περιοχή ήταν σχεδόν ανεπηρέαστη. Ολόκληρη η νοτιοδυτική παράκτια ζώνη του νησιού παρουσιάζει ακόμα μια έντονη ανάπτυξη και μία τάση ώστε να ενοποιηθούν οι επιμέρους θύλακες ξενοδοχείων που είχαν δημιουργηθεί έως τα τέλη του 20ού αι. Οι απότομες κλίσεις των λόφων και το βραχώδες έδαφος αφενός, και η θαυμάσια θέα και επαφή με τη θάλασσα αφετέρου, είναι κάποιοι από τους παράγοντες που ευνοούν τις επενδύσεις σε αυτή την παράκτια ζώνη.

Παρ' όλες τις τεράστιες επενδύσεις για ξενοδοχεία και πολυτελείς εξοχικές κατοικίες, ακόμα και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '90 υπάρχουν στο νησί περιοχές που δεν έχουν οικοδομηθεί ακόμα πλήρως και μπορεί κανείς να απολαύσει το φυσικό τοπίο και τις παραλίες, χωρίς την οχλαγωγία των παραλιακών κέντρων διασκέδασης και χωρίς την παρουσία ογκωδών κτισμάτων στο γύρω περιβάλλον, όπως φαίνεται και στην εικόνα 46.

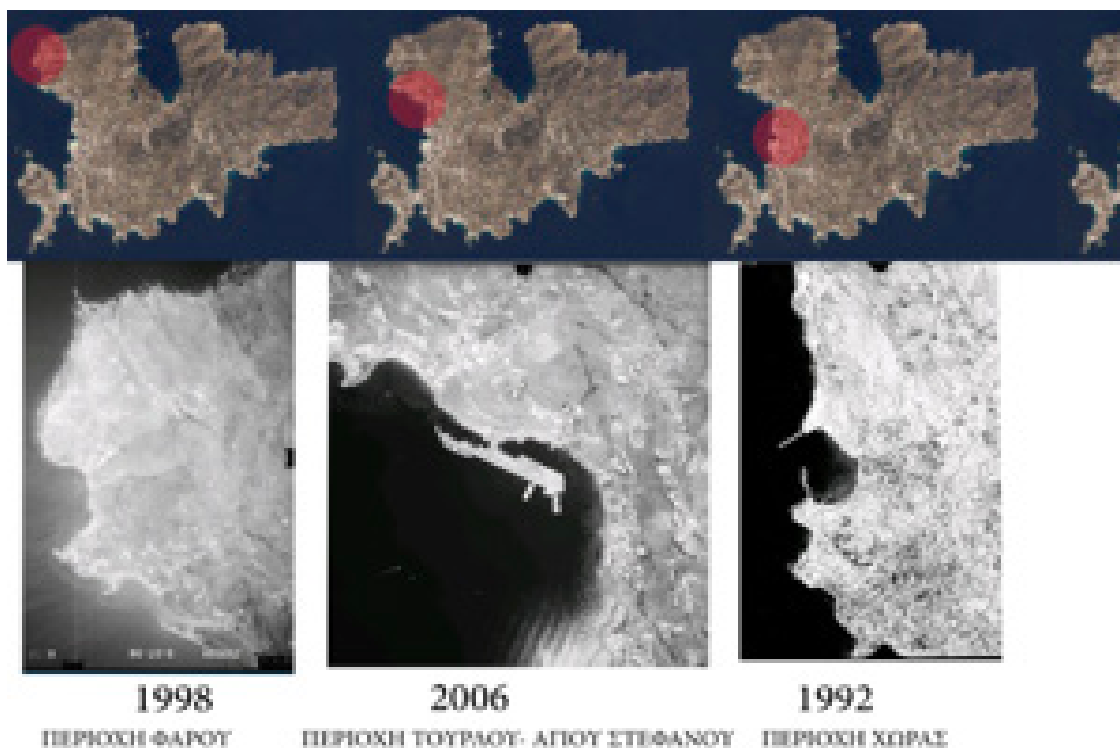
2

Παρατηρώντας συνολικά το νησί, κατά τη διάρκεια μόλις της δεκαετίας του '90, η έκταση του δομημένου περιβάλλοντος έχει αυξηθεί σε ποσοστό ακόμα και πάνω από το 50% σε ορισμένες περιοχές. Τα μεγάλα έργα υποδομών και εξυπηρέτησης των τουριστών, όπως το λιμάνι και το αεροδρόμιο έχουν συγκεντρώσει τη δόμηση γύρω από τις περιοχές που έχουν τοποθετηθεί, και συγκεκριμένα στην περιοχή του Αγίου Στέφανου και της Χώρας, στο δυτικό τμήμα του νησιού, ενώ προς τα ανατολικά το δομημένο περιβάλλον παρουσιάζει μικρότερες μεταβολές. Είναι σημαντικό να τονιστεί πως στα τέλη της δεκαετίας του '80 ο μόνος οικισμός που παρουσίαζε έναν πυκνότερο αστικό ιστό ήταν αυτός της Χώρας, με κάποια διάσπαρτα κτίρια κατά μήκος των ακτών προς τα βορειοδυτικά, ενώ σε διάστημα 10 χρόνων η παράκτια αυτή ζώνη έχει οικοδομηθεί σχεδόν πλήρως και τείνει να ενοποιηθεί με τη Χώρα. Προς τα νότια, σημαντικές επεκτάσεις παρατηρούνται και στην περιοχή του Ορνού, του Πλατύ Γιαλού και της Ψαρούς. Στις αρχές της δεκαετίας, όπως φαίνεται στο πρώτο διάγραμμα, ξεχώριζαν ελάχιστα κτίσματα στην περιοχή του Ορνού, ενώ προς τα τέλη, η μικρή αυτή χερσόνησος έχει καταληφθεί από κτίσματα που αφορούν ξενοδοχεία και σε μεγάλο βαθμό πολυτελείς εξοχικές κατοικίες. Χαρακτηριστική είναι και η ανάπτυξη της Ψαρούς, όπου πρωταγωνιστούν τα μεγάλα πολυτελή ξενοδοχεία, που μοναδικό στόχο είχαν αφενός να προσελκύσουν όσο το δυνατόν περισσότερους επισκέπτες και αφετέρου να τους προσφέρουν τις καλύτερες υπηρεσίες διαμονής και αναψυχής, δημιουργώντας ένα ελκυστικό περιβάλλον με προδιαγραφές υψηλού τουρισμού. Ωστόσο, η περιοχή στην οποία έχει εξαντληθεί η φέρουσα ικανότητα του τόπου είναι η Χώρα, η οποία είναι και αυτή που υποφέρει περισσότερο από τα τεράστια τουριστικά κύματα ειδικά του θερινού μήνα. Οι επεκτάσεις γύρω από αυτή αφορούν κυρίως εξοχικές κατοικίες και μικρότερα ξενοδοχειακά συγκροτήματα, που έχουν ανοικοδομηθεί άναρχα γύρω από τα όρια του υφιστάμενου οικισμού και προς την πλαγιά του υπερκείμενου λόφου.

Ως προς τα δίκτυα σύνδεσης, αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν γίνει ελάχιστες παρεμβάσεις στους τοπικούς δρόμους, με τους περισσότερους από αυτούς να παραμένουν στενοί και πλακόστρωτοι, όπως ακριβώς ήταν και πριν μερικές δεκαετίες. Για την εξυπηρέτηση των ιδιωτικών κατοικιών ή των μεγάλων ξενοδοχείων έχουν χαραχτεί κατά περίπτωση νέοι δρόμοι με περιορισμένη πρόσβαση, οι οποίοι συνήθως παραμένουν στρωμένοι με χώμα. Παρ' όλα αυτά, η κατασκευή του αεροδρομίου και του νέου λιμανιού απαιτούσαν την άνετη σύνδεση τόσο μεταξύ τους όσο και με τους γειτονικούς οικισμούς, οπότε ήταν αναγκαία η χάραξη ενός νέου επαρχιακού δικτύου σύμφωνα με τις σύγχρονες προδιαγραφές, που να

εξυπηρετεί αποτελεσματικά το μεγάλο αριθμό οχημάτων που χρειαζόταν για τις μετακινήσεις των τουριστών. Το δίκτυο αυτό ολοκληρώθηκε στις αρχές του 21ου αι., παράλληλα με την ολοκλήρωση των εργασιών του νέου λιμανιού, και αργότερα τροποποιήθηκε ώστε να εξυπηρετεί και το νέο αεροδρόμιο.

Οι τεράστιες αυτές επεκτάσεις της δόμησης και των δικτύων του νησιού είναι ξεκάθαρο ότι οφείλονται στην ραγδαία αύξηση του τουρισμού, ιδιαίτερα κατά το δεύτερο μισό του 20ού αι., οπότε και διαμορφώθηκε σταδιακά η εικόνα του νησιού όπως την ξέρουμε μέχρι σήμερα. Στον παρακάτω πίνακα (εικόνα 49), φαίνεται η αύξηση των ξενοδοχείων, των δωματίων φιλοξενίας και των κλινών ανά δεκαετία από το 1961 έως το 2001. Το πλήθος των ξενοδοχείων σε διάστημα 40 χρόνων έχει αυξηθεί σε ποσοστό 7800%, γεγονός που δικαιολογεί και την εμφάνιση τόσο πυκνής δόμησης στις παράκτιες ζώνες με έντονο τουριστικό ενδιαφέρον, αλλά και τη διάσπαρτη δόμηση στην ενδοχώρα του νησιού. Η ανοικοδόμηση ξενοδοχείων συνδέεται άμεσα με την εξυπηρέτηση τουριστών και δικαιολογεί με τη σειρά τη μονολειτουργική ανάπτυξη του νησιού, με έμφαση στον τουρισμό.

ΕΙΚΟΝΑ 48: ΤΟ ΔΟΜΗΜΕΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ ΤΟ 1987, 1992 ΚΑΙ 1998. ΦΑΙΝΕΤΑΙ Η ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΤΟ ΛΙΜΑΝΙ

Πίνακας 1

Ξενοδοχειακή Υποδομή στην Μύκονο 1961-2001

	ΥΠΟΔΟΜΗ					% ΑΥΞΗΣΗΣ				
	1961	1971	1981	1991	2001	61/71	71/81	81/91	61/91	61/01
Ξενοδοχεία	2	11	40	121	156	450	263,6	202,5	5950	7800
Δωμάτια	54	384	895	2492	4411	611	133,1	178,4	4515	8168,5
Κλίνες	98	720	1934	4724	8609	634,7	168,6	144,3	4720	9041,8

Πηγή: ΕΣΥΕ, ΕΟΤ.

ΕΙΚΟΝΑ 49: ΠΙΝΑΚΑΣ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΑΚΩΝ ΥΠΟΔΟΜΩΝ ΤΟ ΔΙΑΣΤΗΜΑ 1961-2001

2.4

21ος Αιώνας: Η παρακμή και η μορφή του νησιού έως και σήμερα

Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η Μύκονος από τις τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα είχε αναδειχθεί στον νούμερο ένα προορισμό σε παγκόσμιο επίπεδο για διασκέδαση και αναψυχή, ενώ προσέλκυε επισκέπτες όλων των κοινωνικών τάξεων και ομάδων. Η επιλογή του νησιού από άτομα διεθνούς φήμης -είτε αυτοί ήταν καλλιτέχνες, ηθοποιοί είτε πολιτικοί- και με ιδιαίτερη οικονομική άνεση δικαιολογεί και την συσσώρευση πλούτου στο νησί και τις τεράστιες επενδύσεις που παρατηρήθηκαν ιδιαίτερα κατά τη δεκαετία του '90 και αφορούσαν σε κυρίως σε ξενοδοχεία και κέντρα αναψυχής.

Τα επίπεδα τουρισμού στο νησί, κατά τη δεκαετία του 2000 παραμένουν εξαιρετικά υψηλά με τη διασκέδαση να συνεχίζεται σε υπέρμετρο βαθμό, καθώς αποτελεί και τον κυριότερο λόγο που οι τουρίστες επιλέγουν τη Μύκονο. Τα φαινόμενα αυτά αλλοιώνουν, ωστόσο, το χαρακτήρα του νησιού και δεν αφήνουν περιθώρια στο να διατηρηθεί και να αναδειχθεί αποτελεσματικά η αρχιτεκτονική κληρονομιά του αλλά και ούτε να διατηρηθεί αλώβητο το φυσικό περιβάλλον και οι πανέμορφες φυσικές παραλίες του. Για να καλυφθούν οι ανάγκες των τουριστών ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες απαιτούνται όλο και περισσότερα ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα, τα οποία καταλαμβάνουν εκτάσεις που μέχρι πρότινος ήταν φυσικές και "πράσινες", με αποτέλεσμα οι ανθρωπογενείς παρεμβάσεις να είναι πλέον εμφανείς σε όλη σχεδόν την έκταση του νησιού. Τα μεγάλα συγκροτήματα δωματίων ή κατοικιών αποτελούν το κύριο χαρακτηριστικό του περιβάλλοντος γύρω από τις παραλίες, οι οποίες κατακλύζονται από χιλιάδες κόσμου, μέγεθος πολύ μεγαλύτερο από την πραγματική φέρουσα ικανότητά τους. Χαρακτηριστικό, βέβαια είναι ότι η κατάσταση εντείνεται σε ανεξέλεγκτο βαθμό κατά τους θερινούς μήνες, που είναι και οι σημαντικότεροι της εκάστοτε τουριστικής περιόδου, ενώ κατά τους χειμερινούς μήνες το νησί ερημώνει και η εικόνα του αλλάζει ριζικά.

Σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση του δομημένου και αδόμητου περιβάλλοντος του νησιού παίζει η έλλειψη συγκεκριμένων χωροταξικών μελετών και πολεοδομικών σχεδίων, ακόμα και στις αρχές του 21ου αιώνα. Η εικόνα της Μυκόνου όπως την ξέρουμε έως σήμερα είχε αρχίσει να διαμορφώνεται ήδη από τα τέλη του προηγούμενου αιώνα, όμως κατά τη δεκαετία 2000 και έπειτα εντάθηκε, καθώς δεν υπήρχε κάποιο νεότερο ρυθμιστικό σχέδιο μετά από αυτό του 1972, που να ορίζει τις περιοχές και τον τρόπο που μπορούν να δομηθούν. Ως αποτέλεσμα, οποιοδήποτε νέο κτίσμα προκύπτει, δεν ακολουθεί κάποιες προκαθορισμένες διατάξεις, αλλά σχεδιάζεται και κατασκευάζεται με βάση τις επιλογές του αρχιτέκτονα ή του σχεδιαστή που το έχει αναλάβει. Η πληθώρα τέτοιων διαφορετικών επιλογών οδηγεί στην άναρχη δόμηση που επικρατεί σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Μυκόνου, αλλά και στην ύπαρξη πολλών αυθαίρετων κτιρίων, που δημιουργήθηκαν είτε παράνομα είτε μετά από οικειοποίηση εκτάσεων από ιδιωτικούς επενδυτές. Παρ' όλα αυτά, μέχρι σήμερα γίνεται προσπάθεια ώστε να καταγραφούν και να οργανωθούν όλα τα κτίρια του νησιού και ιδιαίτερα αυτά που βρίσκονται εκτός των ορίων των προϋπαρχόντων οικισμών, ώστε να είναι δυνατή

και η σύνταξη των απαραίτητων πολεοδομικών σχεδίων για την καλύτερη δυνατή οργάνωση των ελεύθερων χώρων του νησιού.

Στις ενότητες που θα ακολουθήσουν, παρουσιάζεται μια σειρά περιοχών με την εντονότερη τουριστική ανάπτυξη στο παράκτιο δυτικό μέτωπο του νησιού μέσα από αεροφωτογραφίες. Συγκεκριμένα θα μελετηθούν με την σειρά από το βορειοδυτικό τμήμα έως το νοτιοδυτικό οι περιοχές του Μπαλτά , του Τούρλου , της Χώρας , του Ορνού, του Πλατύ Γιαλού και της Ψαρούς .Η μελέτη των περιοχών βασίστηκε σε αεροφωτογραφίες των ετών 2003 , 2013 και 2022, με σκοπό να παρουσιαστούν ανά διαστήματα 10 ετών οι μεταβολές που έχουν υποστεί.

ΕΙΚΟΝΑ 50: ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΜΕ ΤΙΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

2.4.1

Περιοχή Μπαλτάς - “Φάρος”

Άλλη μία περιοχή που έχει επηρεαστεί από την εμφάνιση μαζικού τουρισμού στη Μύκονο είναι αυτή του Φάρου, όπως φαίνεται στις παρακάτω αεροφωτογραφίες. Μέχρι το 2003 εμφανίζονται διάσπαρτα πάνω στους λόφους και μέχρι την ακτογραμμή μικρά μεμονωμένα κτίρια πιθανότατα κατοικιών, ενώ μέχρι το 2012 η εξάπλωση τους είναι αρκετά έντονη. Κατά τη δεκαετία αυτή εμφανίζονται και αρκετά ξενοδοχεία που ξεχωρίζουν από την κλίμακά τους ενώ μέχρι σήμερα η δόμηση έχει πυκνώσει ιδιαίτερα στα σημεία που υπήρχαν κτίρια ήδη από τα προηγούμενα χρόνια. Το οδικό δίκτυο και σε αυτή την περιοχή παραμένει στην κατάσταση που ήταν ήδη από τις προηγούμενες δεκαετίες, καθιστώντας δύσκολη την πρόσβαση σε πολλά από τα νέα κτίρια. Ωστόσο, αυτό φαίνεται πως δεν αποτελεί εμπόδιο για την περαιτέρω ανάπτυξη της περιοχής, καθώς και εδώ εντοπίζονται εκτάσεις και οικόπεδα υπό κατασκευή ξενοδοχειακών μονάδων, όπως συμβαίνει και στις υπόλοιπες περιοχές που θα μελετηθούν. Λόγω του χαρακτήρα του νησιού και της επιροής του μαζικού τουρισμού, τα περισσότερα νέα κτίρια που ανοικοδομούνται αφορούν ξενοδοχειακές μονάδες ή πολυτελείς ιδιωτικές εξοχικές κατοικίες.

- 2003
- 2012
- 2022

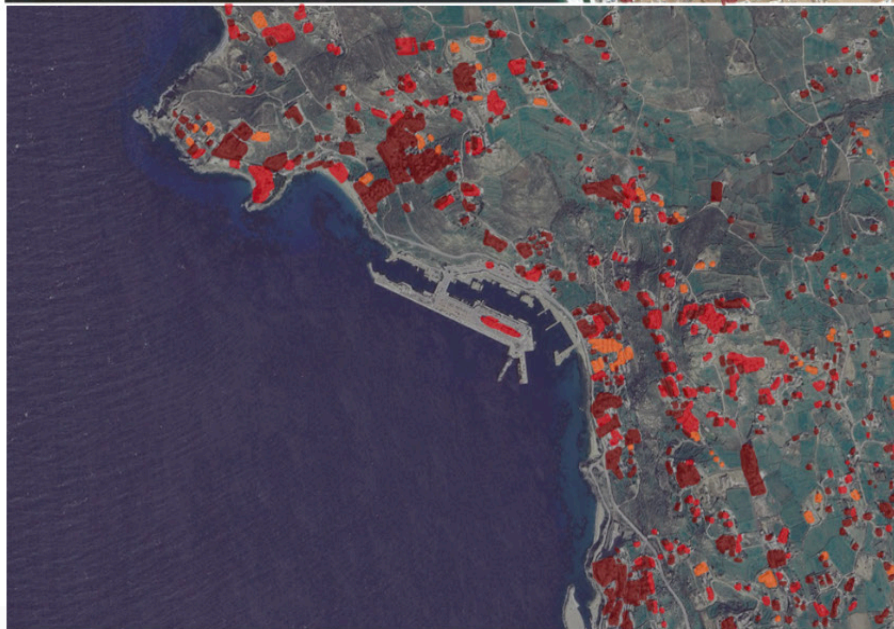
2.4.2

Περιοχή του Τούρλου

Στην περιοχή του Τούρλου παρατηρείται επίσης πύκνωση της δόμησης όχι όμως στον ίδιο βαθμό που παρατηρείται στην περιοχή της Χώρας. Γύρω από την παράκτια ζώνη ήδη από το 2003 έχουν σχηματιστεί κάποιοι πυρήνες με πυκνή δόμηση, όπου πρόκειται για μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα ή για εξοχικές κατοικίες που γειτνιάζουν άμεσα. Στο εσωτερικό η δόμηση είναι διάσπαρτη και εξίσου άναρχη ενώ εντοπίζονται κτίρια μικρότερης κλίμακας που αφορούν κυρίως εξοχικές κατοικίες ή μικρά τουριστικά καταλύματα. Τα περισσότερα νέα κτίρια εμφανίζονται κατά τη δεκαετία του 2010 ενώ μέχρι σήμερα οι νέες δομημένες εκτάσεις αφορούν κυρίως σε νέα ξενοδοχεία ή σε επεκτάσεις των ήδη υπαρχόντων κτισμάτων και σε μικρότερο βαθμό σε νέες κατοικίες. Συγκεκριμένα στην περιοχή του Αγίου Στεφάνου, η κατασκευή του νέου λιμανιού έχει επηρεάσει αρκετά την ανοικοδόμηση γύρω από αυτό. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν ακόμα περιοχές οι οποίες έχουν παραμείνει αναλλοίωτες και ενισχύουν το φυσικό περιβάλλον του νησιού, χωρίς να υπάρχει η βεβαιότητα ότι δεν θα οικοδομηθούν στο μέλλον.

ΕΙΚΟΝΑ 51: ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΜΠΑΛΤΑΣ-“ΦΑΡΟΣ” ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣΗΣ(σελ. 54)

ΕΙΚΟΝΑ 52: ΑΕΡΟΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΤΟΥΡΛΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΞΑΠΛΩΣΗ ΤΗΣ ΔΟΜΗΣΗΣ(σελ. 56)

- 2003
- 2012
- 2022

2.4.3

Περιοχή της Χώρας

Στις αεροφωτογραφίες που προηγήθηκαν, φαίνεται η περιοχή της Χώρας της Μυκόνου κατά την πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα και σημειώνονται οι μεταβολές και οι επεκτάσεις του δομημένου περιβάλλοντος. Στις αρχές του 21ου αι., είχαν ήδη αρχίσει να κάνουν την εμφάνιση τους μεγάλα ξενοδοχειακά συγκροτήματα στα περίχωρα της Χώρας, για να καλύψουν τις ανάγκες των αυξανόμενων τουριστών. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000, τα συγκροτήματα αυτά πληθαίνουν και οδηγούν σε έντονες πυκνώσεις του πολεοδομικού ιστού σε υπαίθριες περιοχές που έως τότε ήταν κενές και κυρίως κατά μήκος των επαρχιακών οδών, ώστε να έχουν ικανοποιητική πρόσβαση με οχήματα ή μέσα μαζικής μεταφοράς (στην προκειμένη περίπτωση λεωφορεία του υπεραστικού ΚΤΕΛ Μυκόνου, που κινούνται μόνο στις επαρχιακές και στις περιφερειακές οδούς.) Τα νέα σύνολα κτιρίων που προέκυψαν έως το 2012 έχουν αναπτυχθεί διάσπαρτα ανάμεσα στα κενά από τα προϋπάρχοντα κτίρια και ανάλογα με την κλίμακα τους μπορούν να αποδοθούν σε τουριστικά καταλύματα ή σε παραθεριστικές κατοικίες, καθώς σε πολλά από αυτά ξεχωρίζουν μεγάλες πισίνες και χώροι αναψυχής που τις συνοδεύουν.

Ανάλογη πύκνωση του ιστού παρατηρείται και κατά τη δεύτερη δεκαετία του 21ου αιώνα, καθώς μέχρι το 2022 εμφανίζονται ακόμα περισσότερα μεγάλα κτιριακά συγκροτήματα παραθεριστικού χαρακτήρα, τα περισσότερα από τα οποία λειτουργούν επίσης περιστασιακά και κατά τους μήνες της τουριστικής περιόδου (το διάστημα από Απρίλιο έως Σεπτέμβριο). Όπως φαίνεται στις αεροφωτογραφίες που ακολουθούν, αναπτύσσονται εξίσου άναρχα και σε σημεία που προσφέρουν τον απαραίτητο χώρο για την ανάπτυξη τουριστικών χρήσεων και ξενοδοχείων, ενώ στις περιοχές κοντά στα όρια της Χώρας στριμώχνονται ανάμεσα στα ήδη υπάρχοντα κτίρια. Η τόσο έντονη τάση ανοικοδόμησης του περιβάλλοντος γύρω από τη Χώρα ασκεί μεγάλη πίεση και στον αστικό ιστό μέσα στα όρια της, με αποτέλεσμα να παρατηρείται τα τελευταία χρόνια μια ελάττωση των ελεύθερων πράσινων χώρων της με σκοπό την επέκταση των δεματίων φιλοξενίας ή των χώρων εστίασης και αναψυχής που λειτουργούν μέσα σε αυτή. Θα μπορούσαμε να πούμε πως στα περίχωρα συγκεντρώνονται χρήσης κατοικίας και ξενοδοχεία ενώ στο εσωτερικό της Χώρας όλοι οι χώροι εστίασης που καλούνται να εξυπηρετήσουν τους τεράστιους αριθμούς Ελλήνων και ξένων τουριστών, Κατά συνέπεια, η αύξηση των επισκεπτών επιτάσσει και την ανάπτυξη περισσότερων χώρων αναψυχής, οι οποίοι αναπτύσσονται παράλληλα με τους ήδη υπάρχοντες, καταλαμβάνοντας κάθε ελεύθερο υπαίθριο χώρο.

Η πύκνωση της δόμησης κατά την πρώτη δεκαετία του 21ου αι., όπως συμβαίνει συνήθως, θα μπορούσε να αποτελέσει και την αφορμή για την βελτίωση και αναβάθμιση του οδικού δικτύου του νησιού. Κάτι τέτοιο δε συνέβη, καθώς το οδικό δίκτυο έως τα μέσα της δεκαετίας του 2010 παρέμενε στην ίδια κατάσταση όπως και αρκετά χρόνια πριν -περίπου από τις αρχές του 20ού αιώνα- με τους δρόμους να είναι πολύ στενοί ώστε να εξυπηρετήσουν ΙΧ οχήματα και λεωφορεία και με το οδόστρωμα τους να είναι σε κακή κατάσταση και σε κάποια σημεία, όπου είχαν διατηρηθεί το χώμα ή η λιθόστρωση προηγούμενων περιόδων, ανύπαρκτο. Η κατάσταση αυτή άλλαξε ως ένα βαθμό με την ολοκλήρωση και τη λειτουργία του νέου

αεροδρομίου της Μυκόνου το 2015 (εικόνα 61), οπότε και κατασκευάστηκε εκ νέου η τοπική περιφερειακή οδός Μυκόνου, ώστε να συνδεθεί άμεσα το αεροδρόμιο με τη Χώρα του νησιού αλλά και με τους γειτονικούς οικισμούς. Ύστερα από την ιδιωτικοποίηση του αεροδρομίου το 2015 και την παραχώρησή του στην κοινοπραξία της Fraport-Greece, ολοκληρώθηκαν και οι εργασίες του νέου κτιρίου του αερολιμένα με επέκταση των εγκαταστάσεων και την αύξηση των πυλών αφίξεων και αναχωρήσεων. Το γεγονός αυτό έδωσε μία ακόμα ώθηση στα συνεχώς αυξανόμενα ποσοστά τουρισμού στο νησί, καθώς ένα σύγχρονων προδιαγραφών αεροδρόμιο ήταν πλέον σε πλήρη λειτουργία και ικανό να εξυπηρετήσει πολύ μεγαλύτερο αριθμό επισκεπτών με άνετο και αποτελεσματικό τρόπο.

- 2003
- 2012
- 2022

2.4.4

Περιοχή Ορνός

Στην περιοχή του Ορνού, ωστόσο, η διαφορές στην ανοικοδόμηση του περιβάλλοντος γύρω πω τον οικισμό είναι εντονότερη. Έως το 2012 ειδικά στο βόρειο τμήμα της χερσονήσου που σχηματίζεται έχουν εμφανιστεί μεγάλα συγκροτήματα κατοικιών και ξενοδοχεία που μεταβάλουν ολοκληρωτικά την άλλοτε “πράσινη” εικόνα της περιοχής με τις μικρές τοπικές κατοικίες διάσπαρτες μέσα στο φυσικό περιβάλλον. Ανάλογες μονάδες μικρότερης κλίμακας παρατηρούνται και στο νότιο τμήμα. Σε αντίθεση με την ανάπτυξη της περιοχής του Τούρλου, εδώ δεν είναι τόσο έντονη η εξάπλωση των υπαρχόντων πυρήνων αλλά η δημιουργία νέων, οι οποίοι προέκυψαν από την ανοικοδόμηση μεγάλων ξενοδοχειακών συγκροτημάτων και στη συνέχεια τις επεκτάσεις τους ή την εμφάνιση άλλων κτιρίων σε άμεση συσχέτιση με αυτά. Χαρακτηριστική είναι μέχρι σήμερα η σχεδόν ολοκληρωτική κάλυψη των πλαγιών του νότιου λόφου κυρίως με κτίρια κατοικιών ενώ μικρότερες μεταβολές παρουσιάζει το βόρειο τμήμα της περιοχής κατά τη δεκαετία 2010-2020. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι δεν υπάρχουν μεταβολές στο κύριο οδικό δίκτυο, όπως αυτό διακρίνεται από τα υπόβαθρα, με την πρόσβαση στις ιδιωτικές κατοικίες να γίνεται από μικρούς δρόμους συνήθως με χώμα οι οποίοι διανοίγονται ύστερα από πρωτοβουλίες των ιδιοκτητών των πολυτελών κατοικιών.

- 2003
- 2012
- 2022

2.4.5

Περιοχή Ψαρού - Πλατύς Γιαλός

Γύρω από τις παραλίες της Ψαρούς και του Πλατύ Γιαλού η ανάπτυξη λόγω μαζικού τουρισμού ήταν εμφανής ήδη από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα (20ου αι.) και οι υπάρχουσες εγκαταστάσεις πύκνωσαν ακόμα περισσότερο κατά την πρώτη δεκαετία του 20ού αιώνα, όπου και εμφανίζεται το μεγαλύτερο ποσοστό νέων κτιρίων σε σύγκριση με τη δεκαετία 2010-2020. Η περιοχή της Ψαρός είναι από τις περιοχές που έχουν επηρεαστεί κατεξοχήν από τα ραγδαία κύματα τουρισμού στο νησί, καθώς το σύνολο σχεδόν των κτιρίων αφορούν μεγάλα πολυτελή ξενοδοχεία και τουριστικά καταλύματα. Μέχρι σήμερα ο βαθμός ανάπτυξης φαίνεται να έχει μειωθεί καθώς δεν εντοπίζεται τόσο έντονη ανοικοδόμηση, πέρα από κάποιες μεμονωμένες κατοικίες και επεκτάσεις σε προϋπάρχοντα ξενοδοχεία, προκειμένου να αυξήσουν των αριθμό δωματίων τους και κατ' επέκταση των αριθμό επισκεπτών που μπορούν να φιλοξενήσουν. Το χαρακτηριστικό που αποζητούν οι επισκέπτες της Ψαρούς είναι η ιδιωτικότητα και η πολυτέλεια, οπότε ο χαρακτήρας της περιοχής αλλά και το δομημένο περιβάλλον της έχουν διαμορφωθεί με γνώμονα αυτά τα στοιχεία. Η πρόσβαση στα περισσότερα σημεία είναι δύσκολη και οι δρόμοι συχνά καταλήγουν σε αδιέξοδα ή σε ιδιωτικές προσβάσεις, οι οποίες δεν είναι προσπελάσιμες από το σύνολο των τουριστών.

- 2003
- 2012
- 2022

2.4.6

Η παρακμάζουσα εικόνα

ΕΙΚΟΝΑ 56: ΤΟ ΝΕΟ ΑΕΡΟΔΡΟΜΙΟ ΤΗΣ ΜΥΚΟΝΟΥ, 2015

Ένα άλλο στοιχείο που κατά τα τελευταία χρόνια έχει επηρεάσει την παρακμάζουσα εικόνα του νησιού είναι η εξέλιξη της τεχνολογίας και οι τάσεις που εμφανίζονται σε κάθε εποχή, είτε αυτές αφορούν στη μόδα είτε στην τεχνολογία είτε στον τρόπο διασκέδασης. Ανάλογη είναι και η παρουσίαση γραφικών στοιχείων διακόσμησης ή διαφήμισης των προϊόντων και των υπηρεσιών που παρέχονται στο νησί. Ειδικά κατά τη δεκαετία 2000-2010, τα έντονα χρώματα και τα κακόγουστα στοιχεία ήταν αυτά που συνέθεταν τις πινακίδες τόσο των κέντρων αναψυχής του νησιού όσο και τις πινακίδες των εμπορικών καταστημάτων και οποιωνδήποτε άλλων διαφημιστικών αφισών μπορούσε κανείς να συναντήσει εκεί. Με αυτό τον τρόπο ξεχώριζαν από το λευκό των παραδοσιακών μυκονιάτικων κατοικιών, αλλοιώνοντας την εικόνα του γραφικού τοπίου και απομακρύνοντας τους επισκέπτες από το να απολαύσουν την φυσική ομορφιά και την αρχιτεκτονική κληρονομιά του νησιού.

Η παρακμή της Μυκόνου είχε αρχίσει να διαφαίνεται και εντάθηκε ύστερα από την οικονομική κρίση της Ελλάδας από το 2011 και μετά. Η δύσκολη οικονομική κατάσταση ιδιαίτερα των μεσαίων κοινωνικών στρωμάτων επηρέαζε και την επιλογή προορισμού των καλοκαιρινών διακοπών και η Μύκονος λόγω του υψηλού κόστους διαμονής και διασκέδασης που απαιτούσε έως τότε είχε πάψει να είναι η πρώτη επιλογή για την πλειοψηφία των Ελλήνων κυρίως τουριστών. Ωστόσο, το νησί “ζούσε” από τον μαζικό τουρισμό του, οπότε γρήγορα πολλοί από τους επιχειρηματίες που δραστηριοποιούνταν σε αυτό αναγκάστηκαν να προσαρμόσουν τις παροχές τους στις επιθυμίες του κόσμου. Η μείωση του κόστους και η υποβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών μπορεί να μην αποδείχθηκε ζημιωτική για τα ξενοδοχεία, τα κέντρα αναψυχής και τα καταστήματα της Μυκόνου, είχε όμως τον ανάλογο αντίκτυπο στην γενικότερη εικόνα του νησιού, όπου επικρατήσαν πλέον οι ευτελείς κατασκευές και τα στοιχεία χαμηλής ποιότητας και αισθητικής, ιδιαίτερα μέσα στη Χώρα, όπου ήταν συγκεντρωμένα και τα περισσότερα μαγαζιά. Παρ’ όλα αυτά, ακόμα και υπό αυτές

τις συνθήκες, η Μύκονος καταφέρνει ακόμα να διατηρεί το γραφικό και φιλόξενο χαρακτήρα της.

Όπως φαίνεται και στις εικόνες 61 και 62, από τις περιοχές του Οπού και του Πάνορμου αντίστοιχα, από το 2010, το τοπίο έχει αρχίσει να γίνεται ασφυκτικό γύρω

από τις παραλίες και το ποσοστό αυτό θα αυξηθεί με τις νέες οικοδομές που υπολογίζονται από τους κατασκευαστές που δραστηριοποιούνται στο νησί να ολοκληρωθούν μέσα στα επόμενα χρόνια. Στον Ορνό, στη μικρή χερσόνησο που δημιουργείται από τη μορφολογία του νησιού δεν υπάρχει πλέον κανένας κενός χώρος με αποτέλεσμα η δόμηση να εξαπλώνεται με ταχείς ρυθμούς προς τον διπλανό λόφο, ενώ στον Πάνορμο (εικόνα 62) φαίνεται πως έχει δομηθεί πλήρως το νότιο τμήμα της παραλίας, με τη δόμηση να δείχνει μια τάση εξάπλωσης προς τα βόρεια.

Περνώντας στην δεκαετία του 2020, μία ακόμα κρίση έρχεται να πλήξει την Μύκονο και τον τουρισμό της, αυτή της πανδημίας Covid-19. Τα αυστηρά μέτρα απαγόρευσης και εγκλεισμού που είχαν ανακοινωθεί σε συνδυασμό με την απαγόρευση κυκλοφορίας των κατοίκων αλλά και μετακινήσεων για τους τουρίστες οδήγησαν σε πλήρη ερήμωση το νησί του κεντρικού Αιγαίου, όπως βέβαια συνέβη και με όλα σχεδόν τα ελληνικά νησιά. Τα εμφανώς χαμηλά επίπεδα τουρισμού, σε σχέση με τα αναμενόμενα που είχε κάθε χρόνο η Μύκονος, επέφεραν ένα σημαντικό οικονομικό πλήγμα για το νησί, το οποίο πλέον στηρίζει την επιβίωσή του σχεδόν εξ' ολοκλήρου στα κέρδη από τον τουρισμό. Πολλά τουριστικά καταλύματα αλλά και εμπορικά καταστήματα αναγκάστηκαν να διακόψουν τη λειτουργία τους ή να την περιορίσουν μόνο κατά τους θερινούς μήνες όπου η κίνηση θα είναι αυξημένη, σύμφωνα με τις προβλέψεις ταξιδιωτικών πρακτόρων. Καθώς η κατάσταση μετά την πανδημία φαίνεται να αλλάζει το τελευταίο διάστημα, οι δραστηριοποιούμενοι επαγγελματίες στο νησί προσπαθούν με κάθε τρόπο να επιτύχουν την ανάκαμψη του νησιού τόσο τουριστικά όσο και οικονομικά. Παρόλο που δεν είναι πλέον βιώσιμο για το νησί, νέες οικοδομές ή επεκτάσεις σε ήδη υπάρχουσες κάνουν την εμφάνισή τους, πυκνώνοντας ακόμα περισσότερο τη δόμηση ιδιαίτερα γύρω από τις πιο φημισμένες παραλίες, ώστε να καταφέρουν να προσελκύσουν ξανά τον τεράστιο αριθμό τουριστών των προηγούμενων δεκαετιών και να τους εξυπηρετήσουν αποτελεσματικά. Είναι φανερό πως η κύρια χρήση του νησιού είναι ο τουρισμός, για τον οποίο, βέβαια, δεν υπάρχει ένα συντονισμένο πλάνο διαχείρισης μέχρι σήμερα, οπότε αυτός καθορίζεται με βάση τα συμφέροντα του εκάστοτε επιχειρηματία, ενώ παραμένουν άλυτα καιρία προβλήματα, όπως η βιωσιμότητα και η φέρουσα ικανότητα του νησιού, το κακό οδικό δίκτυο και οι ασφαλείς προσβάσεις στα νέα καταλύματα που δημιουργούνται και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.^{1 2 3}

1 <http://www.kulturosupa.gr/greece/mikonos-15161/>

2 <https://www.zougla.gr/greece/article/i-mikonos-tis-parakmis>

3 <https://www.enimerotiko.gr/ellada/mykonos-oi-faveles-i-parakmi-kai-oi-paragkes-poy-koimoyntai-oi-servitor-oi-ton-ekatommyrioychon/>

ΕΙΚΟΝΑ 57: Ο ΠΑΝΟΡΜΟΣ, 2010

ΕΙΚΟΝΑ 58: Ο ΟΠΝΟΣ, 2010

2.5

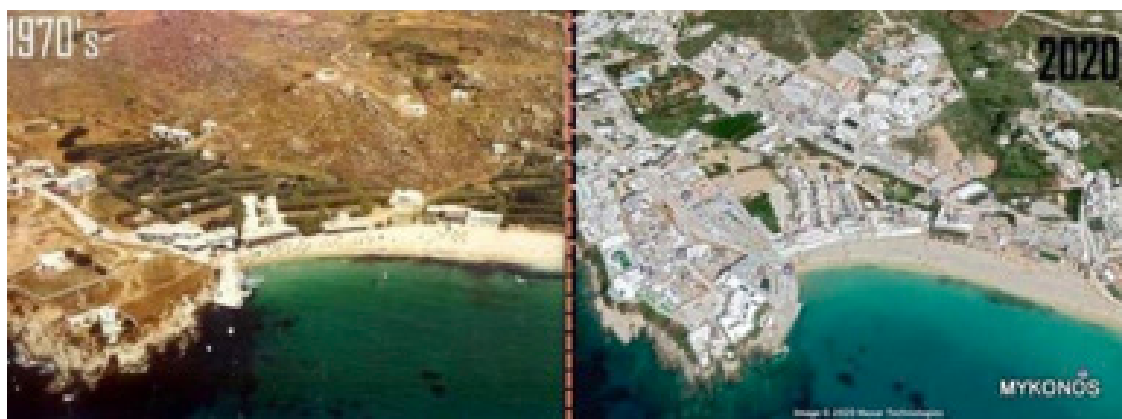
Εξέταση της διαχρονικής εξέλιξης της χωρικής ανάπτυξης των υποδομών τουρισμού

Η Μύκονος αποτελεί ήδη από τις αρχές του 20ού αιώνα το πιο κοσμοπολιτικό νησί της Ελλάδας και παρουσιάζει τεράστιες μεταβολές λόγω του μαζικού τουρισμού ύστερα από το ξέσπασμα της δεκαετίας του '50. Ο τεράστιος αριθμός Ελλήνων και ξένων τουριστών που επιλέγουν το νησί κυρίως για τις καλοκαιρινές τους διακοπές, λόγω του εύκρατου κλίματος του, της φυσικής ομορφιάς του και των απεριόριστων επιλογών διασκέδασης που προσφέρει, τείνει να αυξάνεται χρόνο με το χρόνο, παρά τη δραματική μείωση που παρουσίασε τα δύο τελευταία χρόνια υπό την επιρροή της πανδημίας Covid-19. Αυτή η αυξημένη εισροή επισκεπτών στο νησί έχει ανάλογο αντίκτυπο και στο γενικότερο περιβάλλον του, επηρεάζοντας σε σημαντικό βαθμό το δομημένο και αδόμητο χώρο του. Οι μεταβολές ανά τις δεκαετίες, ξεκινώντας από τις αρχές του 20ού αι. είναι εμφανείς και διακριτές, καθώς η αναλογία μεταξύ δομημένου και αδόμητου έχει αντιστραφεί στο πέρασμα των χρόνων, με το δομημένο περιβάλλον να τείνει σε κάποιες περιπτώσεις να “καταλάβει” πλήρως το αδόμητο φυσικό περιβάλλον.

Οι αλλαγές του τοπίου ιδιαίτερα σε περιοχές του νοτιοδυτικού του νησιού είναι εμφανείς, μελετώντας τις παρακάτω φωτογραφίες, οι οποίες αποτελούν και τη σημαντικότερη πηγή πληροφοριών για την κατάσταση της Μυκόνου στο παρελθόν και σήμερα, καθώς δεν έχουν βρεθεί άλλες επιστημονικές ή βιβλιογραφικές πηγές που να καταγράφουν αυτή την εξέλιξη. Συγκεκριμένα, στην εικόνα 64 φαίνεται η παραλία του Πλατύ Γιαλού τη δεκαετία του '70 και το 2020. Ο πλατύς Γιαλός είναι μία από τις περιοχές που παρουσιάζουν τις μεγαλύτερες μεταβολές. Η άλλοτε φυσική παραλία με τα λιγοστά κέντρα αναψυχής έχει πλέον καλυφθεί σχεδόν ολόκληρη από ξενοδοχειακά συγκροτήματα και πληθώρα κέντρων αναψυχής, που έχουν σχεδόν εξαφανίσει κάθε φυσικό στοιχείο του τοπίου κατά μήκος της παραλίας. Οι επενδύσεις αυτές είναι απόρροια του μαζικού τουρισμού στη Μύκονο και της συνεχούς αύξησής του, αλλά και ένα χαρακτηριστικό δείγμα για το τι μπορεί να προκαλέσει σε ένα τόπο ο υπέρμετρος τουρισμός, ακόμα και σε διάστημα μόλις 30 χρόνων.

Εξίσου έντονη έξαρση στη δόμηση υπάρχει και την περιοχή του Τούρλου, ιδιαίτερα μετά την ολοκλήρωση των εργασιών για τη λειτουργία του νέου λιμανιού, όπως φαίνεται και στην εικόνα 65. Κατά τη δεκαετία του '50 υπήρχαν λιγοστά κτίρια κατοικιών κτισμένα πάνω στο γειτονικό λόφο ώστε να προστατευτούν από την ορμή της θάλασσας αλλά και για να μπορούν να εκμεταλλευτούν τη θέα για να ελέγχουν και να προστατεύουν την περιοχή τους. Παρ' όλα αυτά και σε αυτή την περιοχή παρατηρούμε πύκνωση της δόμησης πάνω στο λόφο ύστερα από τη μαζική ανοικοδόμηση τουριστικών καταλυμάτων ειδικά μετά τη δεκαετία του '80, ενώ την μεγαλύτερη παρέμβαση αποτελεί το νέο λιμάνι. Για την εξυπηρέτηση των χιλιάδων επισκεπτών ήταν απαραίτητο και ένα εξίσου μεγάλο λιμάνι, το οποίο έχει διαμορφώσει εκ νέου τη μορφολογία του νησιού και ξεχωρίζει με το μέγεθος του. Η έλλειψη χώρου πάνω στο έδαφος του νησιού οδήγησε στο σχεδιασμό μιας νέας τεραστίων διαστάσεων -σχετικά με το προϋπάρχον λιμάνι- προβλήτας, ικανής να δεχτεί πλοία μεγάλο μεγέθους που μετέφεραν τους αναρίθμητους επισκέπτες. Η ανάπτυξη της περιοχής γύρω από το νέο λιμάνι ήταν αναπόφευκτη, καθώς ένα έργο τέτοιου μεγέθους που αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του

μέγιστου αριθμού τουριστών προϋποθέτει και τα ανάλογα καταλύματα και υπηρεσίες στην εγγύτερη περιοχή γύρω από αυτό ώστε να διευκολύνει ακόμα περισσότερο τη διαμονή των επισκεπτών στο νησί.

ΕΙΚΟΝΑ 59: Ο ΠΛΑΤΥΣ ΓΙΑΛΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1970 ΚΑΙ 2020

ΕΙΚΟΝΑ 60: Ο ΤΟΥΡΛΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1950 ΚΑΙ 2018. ΞΕΧΩΡΙΖΕΙ ΤΟ ΝΕΟ ΛΙΜΑΝΙ

ΕΙΚΟΝΑ 61: ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1950 ΚΑΙ 2011

ΕΙΚΟΝΑ 62: ΑΓΙΟΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1956 ΚΑΙ 2018

Γειτνιάζοντας με τον Τούρλο, δεν θα μπορούσε να έχει μείνει ανεπηρέαστη από τουριστικά κύματα και η παραλία του Αγίου Στεφάνου. Από τις εικόνες 66 και 67 που ακολουθούν, μπορούμε να διακρίνουμε ότι κατά τη δεκαετία του '50 στην παραλία ξεχώριζε μόνο ένα ξενοδοχειακό συγκρότημα ενώ επικρατούσε το φυσικό βραχώδες περιβάλλον. Έως το 2011 και λίγα χρόνια αργότερα, έως το 2018, η εικόνα της παραλίας έχει αλλάξει ριζικά καθώς

διάσπαρτα κτίρια τουριστικού κυρίως χαρακτήρα έχουν εμφανιστεί σε όλη σχεδόν την πλαγιά του λοφίσκου.

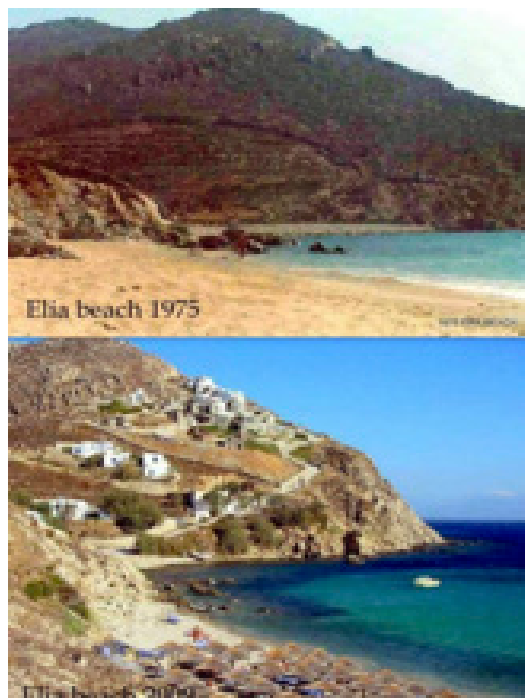
Αυτά αφορούν σε ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια ή σε παραθεριστικές ιδιωτικές κατοικίες. Παρά τις προσπάθειες να διατηρηθεί η παραδοσιακή αρχιτεκτονική και τα υλικά που χρησιμοποιούνταν στα τοπικά κτίσματα, τα κτίρια δεν παύουν να βλάπτουν το περιβάλλον της παραλίας και να αλλοιώνουν το φυσικό κάλλος που το διακατείχε μερικές δεκαετίες πριν. Αξίζει να σημειωθεί, πως όλες οι παραλίες της Μυκόνου είχαν αντίστοιχη φυσική ομορφιά και η καθεμιά ήταν μοναδική τόσο για τον περιβάλλοντα χώρο της όσο και για τα καταγάλανα και πεντακάθαρα νερά της, όμως σήμερα τα στοιχεία αυτά δεν είναι εύκολα διακριτά και η Μύκονος δε φημίζεται για τη φυσική της ομορφιά, αλλά για τον τουρισμό και τη διασκέδαση που προσφέρει.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό παράδειγμα έντονη πύκνωσης της δόμησης και μετατροπής του πολεοδομικού της χαρακτήρα είναι αυτό της περιοχής του Ορνού. Στον Ορνό, το έδαφος σχηματίζει μια στενή λωρίδα και φαίνεται σαν να ενώνει το νησί της Μυκόνου με μια μικρή νησίδα. Η στενή αυτή ζώνη εδάφους κάποτε ήταν καταπράσινη και αποτελούσε ένα από τα ομορφότερα φυσικά σημεία του νησιού. Σήμερα η περιοχή, υπό τις πιέσεις του συνεχώς αυξανόμενου τουρισμού έχει καλυφθεί από κτίρια τουριστικών χρήσεων ενώ το “πράσινο” στοιχείο τείνει να εξαφανιστεί. Το ποσοστό ανοικτών και πράσινων χώρων έχει μειωθεί δραματικά και οι αυλές των καταλυμάτων ή των κατοικιών που οικοδομούνται δεν είναι ικανές να αναπληρώσουν το κομμάτι γης που έχει καταληφθεί από τις σχετικές επενδύσεις. Στην εικόνα 68, διακρίνεται ξεκάθαρα η “εξαφάνιση” του φυσικής σύνδεσης μεταξύ των δύο λοφίσκων κάτω από τα κτίρια που κυριαρχούν στο περιβάλλον κατά το 2011, σε αντίθεση με το 1984 όπου η περιοχή ήταν ακόμα φυσική και οι ανθρωπογενείς ήταν ελάχιστες, παρά το μεγάλο αριθμό τουριστών που παρατηρούνταν στο νησί και εκείνη την εποχή.

ΕΙΚΟΝΑ 63: ΟΡΝΟΣ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1984 ΚΑΙ 2011

Πληθώρα εικόνων έχουν βρεθεί και για την παραλία Ελιά, η οποία παρουσιάζει αντίστοιχα φαινόμενα διάσπαρτης δόμησης και υποβάθμισης του περιβάλλοντος της. Στις παρακάτω εικόνες (εικόνες 69,70,71 και 72) παρατηρούμε την εξέλιξη της παραλίας από τη δεκαετία του '60 έως το 2015 και είναι χαρακτηριστικό ότι ακόμα και μέχρι τη δεκαετία του '90 η παραλία ήταν σχεδόν ανεπηρέαστη από τις τεράστιες επενδύσεις σε τουριστικές επιχειρήσεις που είχαν κατακλύσει όλο το νησί. Μέχρι το '90 στην παραλία υπήρχε μόνο ένα μικρό κτίριο, πιθανόν μιας παραθεριστικής κατοικίας που βρισκόταν σχεδόν στο κέντρο της και ήταν προσβάσιμο από έναν τοπικό δρόμο, η χάραξη του οποίου φαίνεται στην εικόνα 72. Η υπόλοιπη έκταση του λόφου ήταν φυσική και αποτελούσε το ιδανικό φόντο για την πανέμορφη καταγάλανη παραλία. Το σκηνικό αυτό τροποποιήθηκε ραγδαία μέσα στα τελευταία 20 χρόνια, όπου οι φυσικές πλαγιές έδωσαν τη θέση τους σε περίτεχνα κτίρια ξενοδοχείων και παραθεριστικών κατοικιών. Το γεγονός αυτό μας δίνει τη δυνατότητα να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι ο τουρισμός έχει πλέον αφήσει το αποτύπωμα του σε κάθε σημείο του νησιού, ενώ όποια περιοχή παραμένει ακόμα φυσική και αδόμητη αποτελεί τον ιδανικό τόπο για την επόμενη επένδυση τουριστικού χαρακτήρα. Το ερώτημα, βέβαια που προκύπτει, είναι εάν η Μύκονος μπορεί να αντέξει την ανοικοδόμηση επιπλέον τουριστικών Μηνάδων στο έδαφος της και κατά πόσο η κατάσταση αυτή μπορεί να ελεγχθεί και να οργανωθεί ώστε να λειτουργεί αποτελεσματικά και με όρους βιωσιμότητας, που είναι ιδιαίτερα σημαντικοί για τη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος και της ιστορικής ή αρχιτεκτονικής κληρονομιάς του νησιού.

ΕΙΚΟΝΑ 64: Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΕΛΙΑ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1960/ 2015 ΚΑΙ 1975/2012

ΕΙΚΟΝΑ 65: Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΕΛΙΑ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1990 ΚΑΙ 2012

ΕΙΚΟΝΑ 66: Η ΠΑΡΑΛΙΑ ΕΛΙΑ, ΜΥΚΟΝΟΣ 1980 ΚΑΙ 2014

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Είναι κατανοητό, ύστερα από αυτή τη μελέτη, ότι η Μύκονος έχει επηρεαστεί εμφανώς από το μαζικό τουρισμό που αναπτύχθηκε στο νησί ειδικά από τη δεκαετία του 1960 και μετά, και σε βαθμό τέτοιο που δεν είναι πλέον εύκολο να εξυγιανθούν οι πιεστικές συνθήκες προς το φυσικό περιβάλλον και τη χωρητικότητα του νησιού.

Η Μύκονος αποτελεί έναν από τους γνωστότερους τουριστικούς καλοκαιρινούς προορισμούς τόσο της Ελλάδας όσο και της Ευρώπης και προσελκύει επισκέπτες όλων των ηλικιών, όλων των κοινωνικών και οικονομικών τάξεων, όλων των πληθυσμιακών ομάδων με διαφορετικές σεξουαλικές, στιλιστικές ή άλλες προτιμήσεις. Θα μπορούσαμε να πούμε πως αποτελεί το νησί της ελευθερίας και της διασκέδασης, καθώς τις τελευταίες δεκαετίες φημίζεται για τη νυχτερινή της ζωή αλλά και για τις υψηλής ποιότητας υπηρεσίες που μπορεί να προσφέρει σε επισκέπτες που αναζητούν ήρεμες, πολυτελείς εξορμήσεις σε ένα περιβάλλον με έντονη ιδιωτικότητα.

Έως τις αρχές του 19ου αιώνα, η Μύκονος ήταν ένα νησί του Αιγαίου με ιδιαίτερο φυσικό κάλλος και ελάχιστες ανθρωπογενείς παρεμβάσεις στην ύπαιθρό της. Οι δομημένες περιοχές περιοριζόνταν κυρίως στη Χώρα και σε μικρούς οριοθετημένους οικισμούς, ενώ οι επισκέπτες τουρίστες στο νησί ήταν σχεδόν μηδαμινοί. Ωστόσο, η έναρξη των ανασκαφικών εργασιών στο γειτονικό νησί της Δήλου ήταν η αφορμή για να ξεκινήσει η προσέλευση περισσότερων ξένων προσώπων στη Μύκονο, οι οποίοι αρχικά ήταν κυρίως εργάτες και αρχαιολόγοι που απασχολούνταν στις ανασκαφές. Η έλλειψη κατοίκων, αρά και καταλυμάτων φιλοξενίας στη Δήλο έκανε τη Μύκονο τον κοντινότερο προορισμό για διαμονή και παροχή όλων των αναγκών υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό, έστρεψε το ενδιαφέρον των επισκεπτών και προς τη Μύκονο, και σταδιακά η ομορφιά του τοπίου της άρχισε να διαδίδεται σε όλη την Ελλάδα. Έτσι πέρα από την εξυπηρέτηση των εργαζομένων, η Μύκονος άρχισε να γίνεται τουριστικός προορισμός και να εμφανίζει δείγματα ανάπτυξης προς αυτή την κατεύθυνση, κυρίως με την ανέγερση του αεροδρομίου και του λιμανιού της. Ιδιαίτερα, από τη δεκαετία του '40 και ύστερα, κατά τη μεταπολεμική περίοδο, πολλοί Έλληνες έβρισκαν την Μύκονο μία διέξοδο ελευθερίας και ξεγνοιασιάς, μακριά από τις δύσκολες συνθήκες που είχαν προηγηθεί. Αξίζει να αναφερθεί πως μέχρι τη δεκαετία του '30, δεν υπήρχαν δείγματα τουριστικής ανάπτυξης στο νησί. Η ζωή των κατοίκων στηριζόταν αποκλειστικά σε κτηνοτροφικές, γεωργικές, αλιευτικές και άλλες παραγωγικές δραστηριότητες, οι κατοικίες ήταν μικρές και λιγοστές και αφορούσαν μόνο τους μόνιμους κατοίκους και το οδικό δίκτυο αποτελούνταν κυρίως από στενούς δρόμους με χώμα, όπου οι μετακινήσεις γίνονταν με οικόσιτα ζώα και κάρα.

Μέχρι τη δεκαετία του '50, η προσέλευση τουριστών στο νησί παρουσίαζε μία σταθερή ανοδική πορεία, χωρίς να φαίνεται μέχρι τότε ότι θα κλιμακωνόταν σε ραγδαία επίπεδα, που θα απειλούσαν το τοπίο του. Η εικοσαετία '50-'60, όμως, έμελλε να είναι καθοριστική για τη διαμόρφωση του νησιού όπως το ξέρουμε μέχρι σήμερα. Ο αριθμός των επισκεπτών αυξανόταν κάθε χρόνο και περισσότερο και ενέτεινε την ανάγκη για τη δημιουργία νέων υποδομών (αεροδρομίου και λιμανιού) για να μπορούν να εξυπηρετηθούν όλοι αποτελεσματικά. Ο κοσμικότητα που είχε αποκτήσει, λόγω της τάσης που υπήρχε από τις προηγούμενες δεκαετίες να χρησιμοποιείται η Μύκονος σαν διέξοδος αναψυχής και ελευθερίας, κέρδισε το ενδιαφέρον πολλών επιχειρηματιών της εποχής, οι οποίοι αποφάσιζαν να κάνουν μεγάλες επενδύσεις στο νησί για να ενισχύσουν αυτό το χαρακτήρα. Το αποτέλεσμα ήταν να συνεχίσουν να αυξάνονται οι τουρίστες, τόσο Έλληνες όσο και ξένοι, και να ανοικοδομούνται συνεχώς νέα ξενοδοχειακά συγκροτήματα μεγάλης κλίμακας, που αλλοίωναν το μέχρι τότε φυσικό και άγριο τοπίο του νησιού. Όπως προαναφέρθηκε, είναι ξεκάθαρα διακριτές οι διαφορές στο περιβάλλον γνωστών παραλιών π.ν. νησιού, όπως ο Ορνός, ο Πλατύς Γιαλός και η Ελιά, που μέσα σε διάστημα περίπου 30 χρόνων, οι λόφοι που της περιέβαλαν καλύφθηκαν σε μεγάλο ποσοστό από κτίσματα. Βέβαια, το ενδιαφέρον δεν

περιορίστηκε μόνο στην ανέγερση ξενοδοχείων για την εξυπηρέτηση των τουριστών, αλλά και στην ανοικοδόμηση εξοχικών πολυτελών κατοικιών όσων ήθελαν να απολαμβάνουν το νησί με μεγαλύτερη ιδιωτικότητα και άνεση. Εξαιτίας αυτού του κοσμικού χαρακτήρα και των μεγάλων επενδύσεων, η Μύκονος έγινε το συνώνυμο της πολυτέλειας και της ξέφρενης διασκέδασης και ένας από τους σημαντικότερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως, χαρακτηριστικά που τα διατηρεί έως σήμερα, παρά την παρακμή που παρουσιάζει η εικόνα της.

Ιδιαίτερα, από τα τέλη του 20 αι. και τον 21ο αι., η εικόνα της ως παραδοσιακό κυκλαδίτικο νησί έχει αλλοιωθεί από τις υπεράριθμες παρεμβάσεις στα άλλοτε μικρά λευκά σπίτια, προκειμένου να μετατραπούν σε καταστήματα και κέντρα διασκέδασης. Αυτό το φαινόμενο είναι εντονότερο στη Χώρα, χωρίς να λείπουν αντίστοιχα παραδείγματα και σε άλλους οικισμούς. Η πολυχρωμία, η στενοχωρία σε συνδυασμό με την τάση των επιχειρηματιών να επεκτείνουν συνεχώς τους χώρους τους και η οχλαγωγία από τους υπεράριθμους επισκέπτες υπερκαλύπτουν την ομορφιά και την αρχιτεκτονική των παραδοσιακών οικισμών του νησιού και δεν αφήνουν περιθώρια ώστε να γίνεται αντιληπτή η πολεοδομική τους διάρθρωση μέσα από δαιδαλώδη συστήματα στενών δρόμων. Μόνο κατά τους χειμερινούς μήνες μπορεί κάποιος να περιηγηθεί, για παράδειγμα στη Χώρα της Μυκόνου και να αντιληφθεί την ιδιαίτερη αρχιτεκτονική της, καθώς τότε τα περισσότερα καταστήματα παραμένουν κλειστά, οπότε δεν καταλαμβάνουν ολόκληρο το πλάτος των δρόμων. Δεδομένου ότι πρόκειται για ένα ελληνικό νησί, η αντίθεση αυτή θα μπορούσε να είναι δικαιολογημένη, όμως δεν παύει να τονίζει την παρακμάζουσα εικόνα του νησιού τα τελευταία χρόνια.

Αυτές τις τελευταίες δεκαετίες, ωστόσο, η Μύκονος παρουσιάζει την μεγαλύτερη τουριστική ανάπτυξη ίσως από οποιαδήποτε άλλο ελληνικό νησί. Η τεράστια προσέλευση Ελλήνων και ξένων τουριστών ιδιαίτερα τους καλοκαιρινούς μήνες έχει οδηγήσει στην ανοικοδόμηση πολλών νέων ξενοδοχειακών μονάδων και στη δημιουργία μικρότερων τουριστικών καταλυμάτων που είτε προϋπήρχαν και επεκτάθηκαν είτε προήλθαν από τη μετατροπή τοπικών κατοικιών σε ενοικιαζόμενους χώρους φιλοξενίας. Οι καταστάσεις αυτές, βέβαια, έχουν γεμίσει ασφυκτικά το τοπίο της Μυκόνου καθώς το δομημένο τείνει να υπερισχύσει σχεδόν εξ' ολοκλήρου έναντι του φυσικού και οι χιλιάδες κόσμου, κυρίως στους παραθαλάσσιους οικισμούς, δυσχεραίνουν σε μεγάλο βαθμό την κυκλοφορία τόσο των οχημάτων όσο και των πεζών. Είναι χαρακτηριστική η ασφυκτική ατμόσφαιρα στα στενά της Χώρας της Μυκόνου κατά τους θερινούς μήνες, όπου τα πλήθη τουριστών συνωστίζονται έξω από τα διάφορα μαγαζιά και κέντρα αναψυχής και με δυσκολία μπορούν να περιηγηθούν μέσα στον οικισμό. Ακόμα μεγαλύτερες είναι οι δυσκολίες και για τους μόνιμους κατοίκους της Χώρας, οι οποίοι, προκειμένου να αποφύγουν την οχλαγωγία και την υπερβολική κίνηση, εγκαταλείπουν τις κατοικίες τους είτε τις διαθέτουν προς ενοικίαση για τους τουρίστες.

Στην τουριστική ανάπτυξη της Μυκόνου, ανά τα χρόνια έπαιξαν ρόλο διάφοροι παράγοντες, με σημαντικότερους το νέο λιμάνι και το αεροδρόμιο του νησιού. Η αναβάθμιση των εγκαταστάσεων τους καθώς και η δημιουργία νέων έδωσε τη δυνατότητα σε πολύ περισσότερο κόσμο να προσέρχεται στο νησί σε σύντομο χρόνο και με χαμηλότερο κόστος. Παράλληλα, η προσέλκυση εξεχόντων προσώπων, διασήμων, ηθοποιών, πολιτικών και οικονομικά ισχυρών, λειτουργούσε ως διαφήμιση για το νησί και τις υπηρεσίες που μπορούσε να παρέχει στους επισκέπτες του. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η νησίδα του Σκορπιού που αγοράστηκε από τον Αριστοτέλη Ωνάση στις αρχές της δεκαετίας του '60, ο οποίος από άγωνα έκταση τη μετέτρεψε σε θέρετρο με παγκόσμια φήμη που διαθέτει πλούσιο πράσινο και υπερπολυτελείς εγκαταστάσεις, οι οποίες λειτουργούν με την ίδια αίγλη ακόμα και σήμερα. Η θέση του νέου λιμανιού της Μυκόνου στην περιοχή του Τούρλου, αλλά και του αερολιμένα κοντά στη Χώρα, δικαιολογούν ίσως και την τεράστια ανάπτυξη που εντοπίζεται

στο νοτιοδυτικό τμήμα του νησιού συγκριτικά με τις πιο απομακρυσμένες περιοχές προς τα βόρεια και ανατολικά. Οι νέοι οδικοί άξονες που διανοίχθηκαν για να εξυπηρετούνται οι επισκέπτες και για να ενωθούν αποτελεσματικά αυτές οι υποδομές, διοχετεύουν επίσης τον κόσμο στις ίδιες νοτιοδυτικές περιοχές.

Παρ' ότι οι πρώτοι τουρίστες ξεκίνησαν να εμφανίζονται στη Μύκονο από τις αρχές του 20ου αιώνα, η τεράστια ανοικοδόμηση τουριστικών καταλυμάτων εμφανίζεται κάποιες δεκαετίες αργότερα, κατά την περίοδο 1970-1990. Μέχρι τότε, γίνονταν, επίσης, έργα που θα ωφελούσαν την τουριστική ανάπτυξη του νησιού αλλά με πιο διστακτικές κινήσεις. Αυτή η 20ετία συμπίπτει και μία περίοδο γενικότερης ανοικοδόμησης και οικονομικής ανάπτυξης 76 και ευημερίας της χώρας, που άφηνε τεράστια περιθώρια για την προβολή και την ανάδειξη

κοσμικών εκδηλώσεων και τουριστικών προορισμών που θα μπορούσαν να τις φιλοξενήσουν. Έτσι, και η Μύκονος, με τις ελάχιστες παρεμβάσεις μέχρι εκείνη την περίοδο αποτέλεσε το πιο πρόσφορο έδαφος για την εδραίωση μεγάλων επενδυτικών σχεδίων για την ανάπτυξη του τουρισμού.

Η ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού, παρά τα οφέλη της στην οικονομία και την αυτονομία του νησιού, δεν έχει τις ίδιες θετικές επιπτώσεις στην πολεοδομική εξέλιξη της Μυκόνου κυρίως κατά τον 21ο αι. Η εξάπλωση των δομημένων περιοχών είναι ιδιαίτερα έντονη τα τελευταία χρόνια και γίνεται εύκολα αντιληπτή από τη μελέτη των αεροφωτογραφιών διαφόρων δεκαετιών, όπως αυτή έγινε στην προηγούμενη ενότητα. Με βάση την καταγραφή των εντονότερα οικοδομημένων περιοχών του νοτιοδυτικού τμήματος του νησιού, μπορούμε να εντοπίσουμε τέσσερις βασικούς τύπους πολεοδομικής ανάπτυξης:

1. την επέκταση
2. την ανάπτυξη γύρω από προϋπάρχοντες πυρήνες
3. την εμφάνιση νέων μεγάλων κτισμάτων και την ανάπτυξη μικρότερων γύρω από αυτά
4. και τη διάσπαρτη άναρχη ανοικοδόμηση μικρότερων κτιρίων

Ο πρώτος τύπος αφορά τις επεκτάσεις που παρατηρούνται σε κτίρια που υπήρχαν ακόμα και πριν τον 21ο αιώνα, με σκοπό να μπορέσουν να φιλοξενήσουν περισσότερα άτομα ή να αναβαθμίσουν τις υπηρεσίες τους. Είναι κοινό μικρά ξενοδοχεία από τα τέλη του 20ού αιώνα να κατασκευάζουν νέες πτέρυγες με δωμάτια σε άμεση γειτνίαση με τα υπόλοιπα που είχαν, είτε να διαμορφώνουν τον περιβάλλοντα χώρο τους με την προσθήκη σύγχρονων στοιχείων και κυρίως πισινών και χώρων αναψυχής.

Ο δεύτερος τύπος αναφέρεται κυρίως στην ανάπτυξη γύρω από προϋπάρχοντες οικισμούς. Και σε αυτή την περίπτωση αφορμή είναι ο μαζικός τουρισμός και η ανάγκη για εξυπηρέτηση περισσότερων επισκεπτών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να επεκτείνονται τα αρχικά όρια των οικισμών προς τις φυσικές περιοχές που τους περιέβαλαν, αλλά και να πυκνώνει η δόμηση στο εσωτερικό τους, με συνέπεια να ελαχιστοποιούνται οι ανοιχτοί υπαίθριοι δημόσιοι χώροι. Οι χώροι αυτοί, λόγω έλλειψης ελεύθερων οικοδομήσιμων οικοπέδων και πιέσεων από επενδυτές και επιχειρηματίες του νησιού, τελικά παραχωρούνται προς ανέγερση ξενοδοχείων, κέντρων διασκέδασης και εστιατορίων με σκοπό να διευκολύνουν τους επισκέπτες και τις μετακινήσεις τους.

Η εμφάνιση νέων μεγάλων κτισμάτων και η ανάπτυξη μικρότερων γύρω από αυτά είναι ο τρίτος τύπος ανάπτυξης που παρατηρείται και αφορά την ανοικοδόμηση μεγάλων και πολυτελών ξενοδοχειακών συγκροτημάτων. Αυτά εμφανίζονται συνήθως εκτός οριοθετημένων οικισμών, όπου υπάρχει χώρος για κατασκευή εκτενών συγκροτημάτων. Ο κορεσμός της χωρητικότητάς τους ύστερα από κάποια χρόνια από την αρχή της λειτουργίας τους οδηγεί τους επιχειρηματίες να κατασκευάζουν και άλλα μικρότερα τουριστικά καταλύματα

κοντά σε αυτά τα μεγάλα, ώστε να επωφεληθούν από τη φήμη τους και να καταφέρουν να προσελκύσουν όσους τουρίστες δεν μπορούν εν τέλει να εξυπηρετηθούν από τα υπόλοιπα ξενοδοχεία.

Τέλος, ο τέταρτος τύπος αφορά την εμφάνιση διάσπαρτων κτίριων μικρότερης κλίμακας μέσα στο άγονο φυσικό τοπίο της Μυκόνου. Αυτά είναι συνήθως πολυτελείς ιδιωτικές εξοχικές κατοικίες είτε μικρά καταλύματα με λίγα δωμάτια φιλοξενίας, που αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση αφενός των ιδιοκτητών των οικοπέδων που οικοδομούνται είτε επισκεπτών που θέλουν να αποφύγουν την όχληση των πυκνοδομημένων περιοχών. Πρόκειται για άτομα που αποζητούν ηρεμία και κυρίως ιδιωτικότητα.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε πως η Μύκονος είναι κορεσμένη από τουριστικά καταλύματα. Παρ' όλα αυτά, η μονολειτουργική αυτή ανάπτυξη συνεχίζει μέχρι και σήμερα με αμείωτους ρυθμούς, καθώς ο αριθμός των τουριστών που υποδέχεται το νησί αυξάνεται κάθε χρόνο. Με εξαίρεση τα δύο τελευταία χρόνια, που λόγω της πανδημίας του κορονοϊού η προσέλευση ήταν μειωμένη, φαίνεται πως η ανάκαμψη ήταν άμεση με τις προβλέψεις για τις νέες τουριστικές περιόδους να είναι αισιόδοξες και να ξεπερνούν κατά πολύ τα ποσοστά των προηγούμενων ετών. Με βάση αυτά τα στοιχεία, θα πρέπει να αναλογιστούμε τις αντοχές της Μυκόνου υπό την πίεση των χιλιάδων τουριστών, και την ανάγκη για διατήρηση και προστασία του φυσικού της περιβάλλοντος και της ιστορικής και αρχιτεκτονικής της κληρονομιάς μέσα από την οργανωμένη ανάδειξη τους, ώστε να μην εξαλειφθούν εξ' ολοκλήρου υπό την κυριαρχία του μαζικού τουρισμού.

ΕΝΟΤΗΤΑ 4

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ - ΠΗΓΕΣ

Βιβλιογραφικές πηγές

- Βαρελίδου Ελισάβετ, Η ανάπτυξη του τουρισμού στη μεταπολεμική Ελλάδα : Κρατικές πολιτικές και τουριστικός χώρος, Αθήνα, 2017
- Κοινωφελής Δημοτικής Επιχείρηση Πολιτιστικής Ανάπτυξης Μυκόνου, Μελέτες και έρευνες για τη Μύκονο στις κοινωνικές & ανθρωπιστικές επιστήμες : πρακτικά διημέριδας, Μύκονος, 2009
- Κωνσταντινίδης Άρης, Δυο “χωριά” απ’ τη Μύκονο : και μερικές πιο γενικές σκέψεις μαζί τους 1913-1993, Ηράκλειο : Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, 2011
- Ραγκαβής Αλέξανδρος: Λεξικόν της Ελληνικής Αρχαιολογίας, τόμος Α΄, Ηρόδοτος Στ 118, Θουκυδίδης Γ 29, Στράβων Ι 437
- Ρωμανός Αριστείδης, Μύκονος, Αθήνα, Εκδόσεις Μέλισσα, 1983
- Πέτσιου Μαριάννα, Νέος Λιμένας Μυκόνου - Εκτίμηση Παρούσας Κατάστασης - Κατάρτιση Σεναρίων Προβλέψεων , Αθήνα 2010
- Πλουμιστού Μαρία, Η επιρροή των πολεοδομικών αλλαγών στις αξίες των ακινήτων στη νήσο Μύκονο: οι αξίες μετά την έγκριση Ζ.Ο.Ε. , Αθήνα, 2010
- Υπουργείον Κυβερνητικής Πολιτικής. Διεύθυνσις Χωροταξικού Προγραμματισμού , Μύκονος-Δήλος-Ρηνεία : χωροταξική-ρυθμιστική μελέτη του συμπλέγματος των τριών νήσων μετα πολεοδομικών-ρυθμοτομικών σχεδίων οικισμών και ζωνών αναπτύξεως / Ανάλυσις της υφιστάμενης καταστάσεως., Αθήναι, 1972

Ιστοσελίδες

- Ελληνικό Κτηματολόγιο [online], Διαθέσιμό από: <https://gis.ktimanet.gr/wms/ktbasemap/default>.
- Επιμελητήριο Κυκλάδων, Μύκονος, [online], Διαθέσιμο από: https://www.e-kyklades.gr/travel/tourism/mykonos_history?lang=el®ionCd=MYKONOS
- Ζούλιας Βασίλης, Κάποτε στη Μύκονο, 2016 [online] Διαθέσιμο από: <https://www.protothema.gr/stories/article/602044/vasilis-zoulias-kapote-sti-mukono/>
- Η Μηχανή του χρόνου: Η άγνωστη Μύκονος, 2014 [online], Διαθέσιμο από: https://www.youtube.com/watch?v=ENvGIMXnfIU&t=1031s&ab_channel=spiroslouis1
- Η Μύκονος της Παρακμής [online], Διαθέσιμο από: <https://www.zougla.gr/greece/article/i-mikonos-tis-parakmis>
- Μύκονος: Από τη χλιδή στο χαρακίρι. Τί έφερε την παρακμή [online], Διαθέσιμο από: <http://www.kulturosupa.gr/greece/mikonos-15161/>
- Μύκονος: Από τη φτώχεια στο διάσημο πλούτο, 2018 [online], Διαθέσιμο από: <https://www.max-mag.gr/agnosti-ellada/mykonos-apo-ti-ftocheia-sto-diasimo%252520ployto/s/eleftherostypos.gr/istoriasaspx>
- Μύκονος: Οι φαβέλες, η παρακμή και οι παράγκες που κοιμούνται οι σερβιτόροι των

εκατομμυριούχων [online], Διαθέσιμο από: <https://www.enimerotiko.gr/ellada/mykonos-oi-faveles-i-parakmi-kai-oi-paragkes-poy-koimoyntai-oi-servitoroi-ton-ekatommyrioychon/>

- Ο ρόλος των κατοικιών της Μυκόνου στη διαχρονική της επιτυχία [online], Διαθέσιμο από: <https://www.e-mykonos.gr/diaxriniki-epitixia-tis-mykonou/>

- Οι έλληνες που ζουν το μύθο τους στη Μύκονο [online], Διαθέσιμο από: <https://www.kathimerini.gr/society/331022/oi-ellines-zoyn-ton-mytho-toys-sti-mykono/>

- Πώς η Μύκονος έγινε το νησί των ατελείωτων πάρτυ [online], Διαθέσιμο από: <https://www.news-beast.gr/weekend/arthro/3656705/pos-i-mikonos-egine-to-nisi-tis-elit-ke-ton-atelioton-parti>

- Χατζηαντωνίου Ναταλί, Μύκονος-Μια μυθολογία, 2019 [online], Διαθέσιμό από: <https://www.lifo.gr/longstories/mykonos-mia-mythologia>

- Φέσσα Αλεξία, Μύκονος:Ιστορική αναδρομή στο νησί των ανέμων [online], Διαθέσιμο από <https://www.gnoristetinellada.gr/anadromes/nisia-aigaiou-pelagous>

Πηγές χαρτών-εικόνων

- Προσωπικό αρχείο

- <https://www.google.gr/maps/@37.9982428,23.7533467,14z?hl=el&authuser=0>

- <https://www.facebook.com/>

- <http://web.gys.gr/GeoSearch/>

